

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ



Շաբաթ, 01 Սեպտեմբեր 2018 - Թիւ 3

Հրատարակչութիւն՝

Արեւմտեան Հայաստանի
Ուսումնասիրութիւններու Կեդրոն

Հետադարձ կապ
mfa@warmeniagov.com

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջին էջ	1
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն	3
Կրթութիւն եւ գիտութիւն	7
Արեւմտեան Հայաստանի Մշակոյթ	8
Յօդուածներ	9
Արեւմտեան Հայաստանի Տարագիր Հայութեան ծայնը	11
Պետական փաստաթուղթեր	14
Վերջին էջ	17



ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԱՐԵՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ



Շաբաթ, 01 Սեպտեմբեր 2018 - Թիւ 3

"Իւրաքանչիւր Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիութեան անձնագիր համագոր է մէկ SS 400 հրթիռի՝ ուղղուած յափշտակիչ Թուրքիոյ գլխուն"

"Թող ողջ գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ արմատներ ունեցող Հայ կամ այլ ազգի զաւակ իմանայ, որ ընդունելով եւ ստանալով Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիութիւնը՝ ան պարզապէս տեր կը կանգնի իր իրաւունքներուն, եւ կը հաստատէ իր ներկայութիւնը: Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Իւրաքանչիւր քաղաքացիութիւն՝ իր ուժն ու արժէքը ունի, իւրաքանչիւր քաղաքացի համագոր է մէկ SS 400 հրթիռի՝ ուղղուած յափշտակիչ Թուրքիոյ գլխուն": Վարչապետ՝ Գառնիկ Սարգիսեան:

Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութեան Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանի պաշտօնական նամակը՝ Շուէդի Թագաւորութեան Խորհրդարանի անդամ եւ Շուէդական Զախակողմեան Կուսակցութեան



28 Օգոստոս 2018-ին, Շուէդական Զախակողմեան Կուսակցութեան պաշտօնական հրաւերով, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը ներկայ գտնուեցաւ Շուէդական կողմի նախաձեռնութեամբ՝ քննարկելու "ցեղասպանութեան ենթարկուած ժողովուրդներու իրավիճակը այսօր եւ անոնց սատար կանգնելու հնարաւորութիւնները" նիւթը, ուր նաեւ հրաւիրուած էին Ասորի եւ Սուրիանի ժողովուրդներու ներկայացուցիչները:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան լիազօր պատուիրակներն էին Պարոն Յովսէփ Ղազարեանը որպէս Արեւմտեան Հայաստանի Վարչապետի ներկայացուցիչը եւ Արեւմտեան Հայաստանի ազգային ժողովի պատգամաւոր՝ Պարոն Սարգիս Գասպարեանը:

Գիտաժողովին ընթացքին Վարչապետի ներկայացուցիչ՝ Յովսէփ Ղազարեանը Պարոն Իոնաս Սիոնիէտիին յանձնեց Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութեան նամակը եւ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան դրօշակը:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը հրաւիրեալներու շարքին միակ պետական կարգավիճակ ունեցող կողմն էր, այն ինչի համար Շուէդացի պետական գործիչին կողմէ ան ստացաւ յատուկ ուշադրութիւն եւ վերաբերմունք:

Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութեան Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանի պաշտօնական նամակի ամբողջական բովանդակութիւնը.

Յարգելի Պարոն Իոնաս Սիոնիէտ,

Արեւմտեան Հայաստանի կառավարութիւնն իր խորին շնորհակալութիւնն ու զօրակցութիւնը կը յայտնէ ձեզի, որ մարդկայնօրէն եւ ազնուութեամբ կը հետաքրքրուիք 1894-էն 1923 թուականներուն կատարուած կոտորածներով՝ իրականացուած Հայերու դէմ իրենց հողին վրայ եւ հայրենիքին մէջ, թրքական յաջորդական երեք իշխանութիւններուն կողմէ (Օսմանեան, Երիթիւրեական եւ Քեմալական): Այս առիթով կ'ուզենք շեշտել, որ մենք կ'օգտագործենք **The Genocide of the Armenians** եւ ոչ թէ

(Շարունակութիւնը էջ 2)

Խմբագրական

Արեւմտեան Հայաստանի պետական կառոյցներու անունով հանդէս եկող կեղծարար յանցագործները արդէն անցած են մեր ազգի արդի պատմութեան դաւադիրներու սեւ ցուցակին

Առաջին հայեացքով, անոնք որպէս զաւեշտական կերպարներ, ժամանակը մէյմը "Դոն Կիշոտի" կամ "Քաջ Նազարի" նման ծայն կը բարձրացնեն ինչոր նոր ջաղացք մը տապալած կամ քանի մը տասնեակ ձանձ սպաննած ըլլալու մասին:

Բայց իսկութեան մէջ այս ցաւալի երեւոյթը երբէք անմեղ չէ եղած, այլ ընդհակարակը, ան ուղիղ կապ ունի Արեւմտեան Հայաստանի ժողովուրդին եւ անոր իրաւունքներուն դէմ ծրագրուած լրջագոյն դաւադրութեան հետ, որ կը ղեկավարուի եւ կը ֆինանսաւորուի մինչեւ օրս նոյն Հայոց ցեղասպանութիւնները ծրագրող եւ իրականացնող միջազգային շրջանակներուն կողմէ:

Արեւմտեան Հայաստանի դէմ ծրագրուած դաւադրութեան հիմնական գէնքերէն մէկն այն է, որ ան կ'իրագործուի հայաւնուններու միջոցով՝ Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքներու պաշտպանութեան սրբազան առաքելութեան հարուածելու եւ զայն ոչնչացնելու նպատակով, նաեւ մեր ազգին եւ մանաւանդ նոր սերունդին մօտ շփօթութիւնն ու ապակողմորոշումը խորացնելու նպատակով:

Այն ինչ տեղի ունեցաւ 6 - 13 Փետրուար 1919-ին՝ երբ Երեւանի մէջ կայացաւ համագումար մը որ կը կոչուէր "Արեւմտահայ 2-րդ համագումար", սակայն առանց արեւմտահայութեան իսկական, գործող եւ անոնց վստահութիւնը վայելող ղեկավարներու ներկայութեան՝ ինչպէս էին Պօղոս Նուպար Փաշան եւ Զօրավար Անդրանիկը, այսօր նոյն ծրագիրը անգամ մը եւս կը փորձուի իրականացնել քանի մը ձեւերով եւ քանի մը ուղիւններով, հայ մարդկանց եւ հայկական կարոյցներու ձեռքբերով:

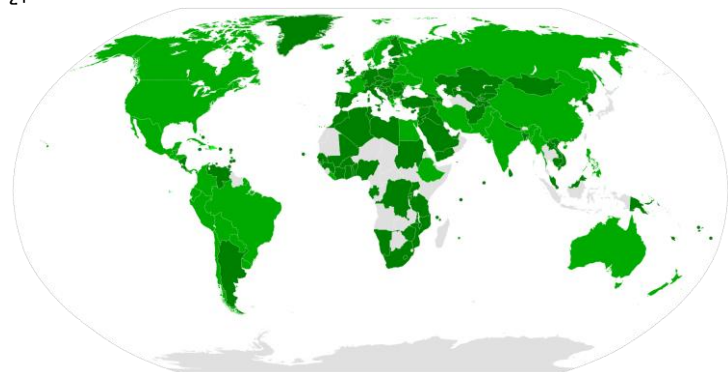
Յանցագործներու այսպէս կոչուած "Արեւմտեան Հայաստանի ազգային ժողովի" նշանակեալներու անուանացանկը որ կը պարունակէ 101 անուն, ընդգրկած է միայն 3 հոգի, որոնց մականունները կ'աւարտուին "եամ"-ով, իսկ միւս բոլորը ունին "յամ" կամ "ով" կամ "եւ" -ով աւարտուող մականուններ...: Այսինքն Արեւմտեան Հայաստանի Խորհրդարան մըն է՝ առանց Արեւմտահայերու...: Նկատի ունինք ի հարկէ տարագիր արեւմտահայերը, որոնք իրական միակ եւ անսակարկելի իսկական տէրեն են Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքներուն, եւ իրենք են այդ իրաւունքները պաշտպանելու սրբազան ...

(Շարունակութիւնը էջ 5)

The Armenian Genocide արտայայտությունը, քանի որ կոտորածները Հայկական չեն, այլ կատարուած են Հայ ժողովուրդին հանդէպ: Մենք ունինք **Armenian history, Armenian language, Armenian motherland, Armenian culture, ...etc.** սակայն երբէք չենք ունեցած **Armenian Genocide**, որովհետեւ երբէք կոտորած չենք ըրած կամ չարիք չենք բերած որեւէ հանրութեան կամ ժողովուրդի գլխուն, այլ ընդհակառակը՝ մենք ինքներս զոհ գացած ենք այդպիսի ոճիրի մը, զոր միջազգային օրէնքը սահմանեց որպէս պատեհազմի ոճիր եւ ոճիր մարդկութեան դէմ, որուն համար օրինակ բերուեցան Հայ ժողովուրդի դէմ կատարուած կոտորածները՝ նկարագրելու համար հաւաքական ոչնչացման ոճիրի ըմբռնումը, ՄԱԿ-ի 1951 թ.-ի Յունուար 12-ի Ցեղասպանութեան Յանցագործութիւնը Կանխարգիւելու եւ Պատժելու մասին պայմանադրութեան մէջ (**Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide**): Սա պարտական ենք պարոն **Raphael Lemkin**-ին, որուն Արեւմտեան Հայաստանի կառավարութիւնը շնորհեց "Արդար" տիտղոսը, որովհետեւ ան հայրն է սոյն պայմանադրութեան կայացման եւ Ցեղասպանութիւն եզոյթին, եւ որ իր կեանքի վերջին տարիները նուիրեց ուսումնասիրելու Հայերու դէմ կատարուած կոտորածները, եւ ջանք չխնայեց՝ մինչեւ որ ՄԱԿ-ը ընդունեց այդ պայմանադրութիւնը: Հետեւաբար ՄԱԿ-ի բոլոր անդամ պետութիւնները՝ որոնք ստորագրեցին անոր տակ, բնականաբար եւ պաշտօնապէս ճանչցան հայերու դէմ կատարուած կոտորածները որպէս ցեղասպանութիւն, որոնք շարքին են նաեւ Թիւրքիան, եւ Շուէդը:

Գործնականօրէն, այն պետութիւնները՝ որոնք չեն ստորագրած անոր տակ, անոնց թիւը չ'անցնիր ծեռքի մատներու քանակը, սակայն անոր կողմնակից են աշխարհի պետութիւններուն մեծամասնութիւնը, որոնք ստորագրած եւ վաւերացուցած են զայն կամ միացած են անոր, հետեւաբար աշխարհի պետութիւններուն մեծ մասը պաշտօնապէս ընդունած է հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը որպէս պատեհազմի ոճիր եւ մարդկութեան դէմ կատարուած յանցագործութիւն, որ միջազգային օրէնքով ենթակայ է պատիժի:

Հետեւաբար, Արեւմտեան Հայաստանի կառավարութիւնը առանձնապէս չի ծանրանար մեր ժողովուրդին դէմ իրականացուած ցեղասպանութեան միջազգայնօրէն ճանաչման խնդրին վրայ, քանի որ այդ ճանաչումը հիմնովին արդէն իսկ կայացած է, երկրորդ, քանի որ հայ ժողովուրդն ունի՝ միջազգային իրաւունքները՝ որոնցմով կրնայ վերականգնել Արեւմտեան Հայաստանի պետականութիւնը, որ հաստատուած է միջազգային օրէնքով եւ պայմանագիրներով, եւ զայն իրագործելու համար՝ ցեղասպանութեան ճանաչումը նախապայման չէ:



(պայմանադրութիւնը ստորագրած բոլոր պետութիւնները)

Արեւմտեան Հայաստանի ժողովուրդը, որ գրկուած է իր հայրենի հողէն Թիւրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած ըլլալուն պատճառով, ըստ Լահայի 1907-ի պայմանադրութեան 42-րդ յօդուածին (**Convention IV - Hague 18 October 1907**)՝ ժողովուրդ մըն է, որ ոչ միայն կորսնցուցած է իր հանրութեան մեծ մասը կոտորածներու հետեւանքով, այլեւ որպէս բնիկ ժողովուրդ (**Indigenous People**)՝ կորսնցուցած է իր հայրենի երկրին մէջ ապրելու իրաւունքը, կորսնցուցած է իր մշակոյթով, իր իւրայատուկ աւանդութիւններով զբաղուելու իրաւունքը, նաեւ որպէս ազգ՝ միասնաբար ապրելու հնարաւորութիւնը, այլեւ կորսնցուցած է առիթը՝ ստեղծագործելու եւ զարգանալու որպէս մէկ ազգ եւ հանրութիւն, գրկուած է այլ ժողովուրդներու եւ հանրութիւններու հետ հաղորդակցուելու իրաւունքէն, որն իր բնական կենսագործունէութիւնը կարենայ վարել իր հողին վրայ, եւ այլ ազգերու հետ ալ գործակցելով մասնակից դառնայ անվտանգութեան, խաղաղութեան հաստատման, եւ մարդկութեան յառաջդիմութեան համար:

Այսօր մեր ժողովուրդը պէտք ունի միայն ու միայն միջազգային յստակ եւ ճշմարիտ կամեցողութեան՝ որպէսզի իրականացնէ իր իսկ ստորագրած եւ ճանչցած մեր իրաւունքները ըստ միջազգային օրէնքին: Եւ մինչ այդ, մեր ժողովուրդը կարիքն ունի ապահովելու իր

անվտանգութիւնն ու մշակութային, տնտեսական ու քաղաքական ինքնորոշութիւնը այն տարագրութեան վայրէրուն մէջ՝ ուր ցրուած է ականայ, որպէս տարբեր երկիրներու մէջ ապրող համայնքներ, յատկապէս այն երկիրներուն մէջ՝ ուր պատերազմ եւ ընդհարումներ կան, ինչպէս Միջին Արեւելքի մէջ:

Ակամայ օտար երկիրներու մէջ յայտնուած մեր ժողովուրդը կը ներկայանայ որպէս փոքրամասնութիւն, որ չունի այն հնարաւորութիւնը՝ իր ծայրը հասցնելու եւ իր խնդիրները բարձրաձայնելու տուեալ հիւրընկալ երկիրներու իշխանութիւններուն: Անոնք ստացած են այդ երկիրներուն քաղաքացիութիւնը, ինչը վտանգ կը սպառնայ մեր բուն ինքնութեան գոյատեւման՝ սերունդներ անց: Անոնք սիրով կ'ապրին հիւրընկալող երկրի սովորութիւններուն եւ չափանիշներուն համապատասխան, յարգելով այդ երկիրներու օրենքները, սակայն այդպիսով եւ քաջ առ քաջ կը կորսնցնեն իրենց յատուկ աւանդութիւններն ու մշակոյթը, ու կորուստի կ'ենթարկուի իրենց Հայկականութիւնը՝ ինչը ցեղասպանութեան նմանող վտանգաւոր երեւոյթ մըն է, երբ անձը կը կորսնցնէ իր մշակութային ինքնութիւնը:

Ուրեմն մենք՝ ցեղասպանութենէն փրկուած Հայերս, եւ մեր հայրենիքէն բռնի տանագրեալներս՝ ոչ միայն զանգուածաին մարմնական կոտորածներու ենթարկուեցանք, այլ մեր սպաննութիւնն ու բնաջնջումը կը շարունակուի այսօր ալ՝ ամէն օր եւ արեւի ամէն լուսաբացին մեր ազգային եւ մշակութային ինքնութեան նկատմամբ, եւ սա միջազգային ողջ ընտանիքի աչքին առջեւ, նոյն միջազգային ընտանիքին, որ Վերսալի խաղաղութեան Վեհաժողովին, եւ Սեւրի խաղաղութեան Դաշնագիրով ու Միացեալ Նահանգներու նախագահ Վուդրօ Ուիլսոնի Իրաւարար Վճիռով ճանչցած է մեր ժողովուրդի իրաւունքները, սակայն պատասխանատուութիւն չէ կրած իրականացնելու համար իր իսկ ընդունածը:

Հետեւաբար այն ինչի կարիքն ունի այսօր տարագրեալ հայութիւնը՝ հետեւեալն է.

Ա.- Ինչ կը վերաբերի ցեղասպանութեան եւ բռնի տեղահանման ուժեղացումը հետեւանքներուն՝ որոնք անընդհատ կը սպառնան հայ ժողովուրդի գոյութեանն ու անվտանգութեան, կ'ակնկալենք որ միջազգային ընտանիքը սատար կանգնի Արեւմտեան Հայաստանի կառավարութեան ճիշդերուն, համոզելու համար միջազգային ազդեցիկ պետութիւնները՝ որ գործի դնեն Հայ ժողովուրդի իրաւունքները ըստ միջազգային օրէնքներուն, այսինքն՝ վերահաստատեն Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան ինքնութիւնը՝ մեր նախա-հայրերու հողին վրայ, որպէս հազարաւոր տարիներ շարունակ այդ հողերու բնիկները, եւ այդ գործողութիւնը սկսի ընդունելով Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան դիմումը՝ միանալու ՄԱԿ-ի անդամ պետութիւններու շարքերէն ներս, թէկուզ քայլ առ քայլ:

Բ.- Իսկ ինչ կը վերաբերի տարագիր Հայերուն սատար կանգնելուն եւ օգնելուն՝ սպա ամենաիրական օգնութիւնը կը համարենք Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիական ինքնութեան փաստաթուղթերուն ճանաչումը, զորոնք մեր կառավարութիւնը կը յանձնէ թէ՛ աշխարհասփիւռ Արեւմտեան Հայաստանի բոլոր Հայերուն եւ թէ՛ ներկայիս Արեւմտեան Հայաստանի գրաւեալ տարաքներուն վրայ ապրող Հայերուն: Այս լուծումը ծեռքարկեցինք որպէսզի Արեւմտեան Հայաստանի Հայութիւնը պահպանէ իր քաղաքական ինքնութիւնը, եւ ան չկորչի ժամանակի հոլովոյթին մէջ: Ասոր կողքին, ցանկալի է որ հիւրընկալ պետութիւնները թոյլ տան մեր ժողովուրդին՝ զբաղուելու իր մշակոյթով, հաւաքուելու եւ սորվելու իր մայրենի լեզուն, իր կարծիքը ազատօրէն արտայայտելու, նկատի ունենալով, որ մեր ժողովուրդը այս արտօնութիւնները կ'օգտագործէ հիւրընկալ երկրի ժողովուրդի մշակոյթի ու աւանդոյթներուն հետ հաղորդակցելով եւ փոխադարձ կապերու ընդմէջով, եւ ոչ թէ առանձնանալու եւ կղզիանալու միտումով:

Յարգելիս, այս ընդամենը հակիրճ նախաբան մըն էր՝ ձեզ ծանօթացնելու համար տարագիր Հայ ժողովուրդի ներկայ իրավիճակին, նաեւ ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացնելու այն միջոցները, որոնցմով կարելի է լուծուծ տալ մեր բարդ խնդիրներուն: Իսկ այսօրուայ միջոցառումէն գործնական արդիւնքներով դուրս գալու համար՝ անհրաժեշտ է որ մենք շարունակենք մեր հանդիպումներն ու երկխօսութիւնները՝ հանդարտ եւ խոր քննարկումներ անցնելու նպատակով Հայ եւ Շուէդ ժողովուրդներու երկարատեւ եւ փոխադարձ օգտին համար:

**Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ՝
Գառնիկ Սարգիսեան
28 Օգոստոս 2018**

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն

"Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Շաբաթ" խորագրին տակ, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Երեւանի կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ գիտաժողովներու շարքը 4, 6, 8 եւ 10 Օգոստոսին:



Գիտաժողովներու նիւթերն էին.

Շաբաթ, 4 Օգոստոս 2018

4 Օգոստոս 1920՝ Կիլիկիոյ անկախութեան հռչակագրի 98-րդ տարեդարձը

1919-ին՝ Կիլիկիոյ ազատագրման պայմանները եւ ներկայ Կիլիկիան

Երկուշաբթի, 6 Օգոստոս 2018

Գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի ներկայ կարգավիճակը՝ ըստ միջազգային օրէնքներուն

Չորեքշաբթի, 8 Օգոստոս 2018

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը որպէս ՄԱԿ-ի անդամ

Հնարաւորութիւններն ու խոչընդոտները

Ուրբաթ, 10 Օգոստոս 2018

10 Օգոստոս 1920-ին՝ Սեւրի խաղաղութեան դաշնագրի 98-րդ տարեդարձը

Սեւրի դաշնագիրն ու գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներու Հայութեան Ինքնութիւնն ու Իրաւունքները եւ

Սեւրի դաշնագիրը, գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանը եւ Արցախը

Գիտաժողովներու հիմնական բանախօսներն էին. Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ՝ Արմենակ Աբրահամեանը եւ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ՝ Գառնիկ Սարգիսեանը: Բոլոր ելոյթները անխտիր իւրահատուկ էին իրենց բովանդակութեամբ եւ նորութիւններով: Ելոյթներու աւարտին լուրջ եւ արթինավետ քննարկումներ տեղի ունեցան բանախօսներուն եւ ներկաներուն միջեւ: Ներկաներու մէծամասնութիւնը երիտասարդներ էին որոնք աշխուժ մասնակցութիւն ցուցաբերեցին նիւթերու քննարկման եւ վերլուծման ընթացքին: Տեսանիւթերուն ծանօթանալու համար այցելեք. www.westernarmeniatv.com

**Հայազգի լեռնագնաց՝
ԱՐԱ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
Պաշտօնական Ընդունելութիւն
4 Օգոստոս 2018**



7 Օգոստոս 2018

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութեան պատուիրակութիւնը՝ Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանի գլխավորութեամբ, 7 Օգոստոս 2018-ի առաւօտեան ժամը 11:00-ին այցելեց Հայաստանի Հանրապետութեան Ասորի համայնքին կողմէ կազմակերպուած արարողութեան՝ 1933-ին Միջազգետքի մէջ տեղի ունեցած ցեղասպանութեան զոհ դարձած Ասորիներու յիշատակին:



Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանը Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան անունով խորին ցաւակցութիւն յայտնեց Հայաստանի Հանրապետութեան Ասորի համայնքին եւ անոնց ղեկավարութեան, շեշտելով թէ ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակութիւնը հոգեւոր պարտք մըն է, բայց յիշատակութեամբ բաւարարուիլը կը նշանակէ տեղի տալ ցեղասպանութեան ոճիռի տարբեր ծեւերով շարունակողականութեան առջեւ: Ուստի յորդորեց երկու բնիկ ազգերուն միջեւ համագործակցութեան մակարդակը բարձրացնել՝ քաղաքա-կան եւ ժողովրդական բոլոր ծեւերով, մինչեւ երկու եղբայր ժողովուրդներու իրաւունքներու ամբողջական վերականգնումը:

Այս առիթով, Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանը ընդգծեց նաեւ Քիւրդ ժողովուրդի իրաւունքները վերականգնելու անհրաժեշտութիւնը:

Նոյն օրը՝ 7 Օգոստոս 2018-ի երեկոյեան ժամը 17:00-ին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանը մտերիմ այցելութիւն մը կատարեց նաեւ Եռաբլուր՝ ԱՍԱԼԱ-ի նահատակներու յուշահամալիր, իր աջակցութիւնն ու ցաւակցութիւնը յայտնելու Հայ ազգի ազատագրական պայքարի ձամբուն ինկած բոլոր նահատակներուն:

ԱՍԱԼԱ-ի Վետերաններուն հետ ջերմ գրոյցի մը ընթացքին՝ Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանը ամփոփ զեկոյցով մը հանդէս եկաւ գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքներուն ուղիքեամբ տարուած աշխատանքները ներկայացնելով: Այցելութեան ընթացքին ծաղկեպսակներ տեղադրուեցան թէ ԱՍԱԼԱ-ի նահատակներու յուշարձանին, եւ թէ Հայ ազգի պանծալի Զօրավար Անդրանիկ Օզանեանի շիրմին:



Պաշտօնական Հաղորդագրութիւն

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան օրէնսդրական ընտրացանկը առեւանգելու փորձով մեղադրուած քրէական յանցագործութեան մասին

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւնը Հայկական հանրութեան ուշադրութեան կը յանձնէ տուեալ քրէական յանցագործութեան մանրամասնութիւնները:

Առաջին հերթին, կը հաստատենք որ ներքոյիշեալ անձերը Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդին, Կառավարութեան, եւ Խորհրդարանին հետ որեւէ տեսակի կամ մակարդակի առնչութիւն չունին: Անոնք մեղադրուած են յանցագործութեամբ ըստ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան Յօդուած 3-ի 1, 2 եւ 3 կետերուն:

Յօդուած 3.

- 1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնը, որպէս Հայկական պետութեան իշխանութիւն կը պատկանի **հայ ժողովուրդին**:
- 2) Ժողովուրդն իր իշխանութիւնը կ'իրականացնէ **ազատ ընտրութիւններու եւ հանրաքուէներու եղանակով, ինչպէս նաեւ Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքներով նախատեսուած պետական մարմիններու եւ պաշտօնատար անձերու միջոցով**:
- 3) **Իշխանութեան իւրացումը** որեւէ կազմակերպութեան կամ անհատի կողմէ **յանցագործութիւն է**:



Ուստի, մեկնելով մեր պատասխանատւութեան թելադրանքներէն, մենք պարտաւոր ենք պաշտպանելու եւ պահպանելու մեր հայրենակիցներու ազգային արժանապատւութիւնն ու կենսական իրաւունքները, որոնց ամենակարեւորներէն մէկն է մեր հայրենակիցներուն տրամադրել այն բոլոր ճշմարտութիւններն ու իրականութիւնները՝ որոնք անմիջական կապ ունին իրենց անձեռնմխելի իրաւունքներուն եւ այդ իրաւունքներուն սպառնացող վտանգներուն հետ:

Այդ պատճառով ալ, մենք կը հրապարակենք յանցագործներու լուսանկարները, որոնք իրենց տոյն դաւադրական առարքներով վնաս կը հասցնեն ոչ միայն Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու իրաւունքներուն, պատմութեան, քաղաքական հաւաքական ճակատագրին՝ այլեւ անոնք ապօրինի կերպով կը շահագործեն Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան եւ պետական կառոյցներուն անունը, Հայութեան մէջ հաւաքական գիտակցութիւնը խեղաթիւրելու եւ ապակողմնորոշելու նպատակով, ծառայելով միայն ու միայն մեր ազգի անցեալի եւ ներկայի թշնամիներուն:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն

Կեղծարար յանցագործ դաւադիրներ են.

Տիգրան Փաշաբեզեան, Արմէն Տէր-Սարգսեան, Արմենակ Հարմանտայեան, Տիգրան Հարութիւնեան, Սաիդա Օհանեան, Դիանա Գրիգորեան, Դաիթ Խինուե, Ռադիկ Խանդեան, Պետրոս Քեշիշօղեան, Արթ Թոսէեան, եւ այլեր:

Անոնք Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդին կողմէ կը մեղադրուին որպէս կեղծարարներու քրեական խմբակցութիւն, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան անունը ապօրինի շահագործողներ: Անոնք նաև ապօրինաբար կը շահագործեն Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի, Կառավարութեան, եւ Խորհրդարանի հեղինակութիւնը, դրօշակն ու զինանշանը:

Յանցագործ խմբակցութիւնը այսօր կը տարածէ կեղծ ցուցակ մը, որ կը պարունակէ անձանց անուններ եւ լուսանկարներ՝ որոնց մեծ մասը կամ տեղիակ չէ իր անուան շահագործման մասին կամ ալ ընդանրապէս ոչ մէկ կապ ունի նման գործունէութիւններու ոլորտին ներս, եւ այս անուանացանկը կը ներկայացնեն հանրութեան՝ որպէս Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի ընտրութիւններու թեկնածուներ: Այս յանցագործութեան միակ նպատակն է հարուածել ոչ միայն Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտօնական եւ իսկական Ազգային Ժողովի ընտրութիւններուն՝ որոնք տեղի պիտի ունենան 2018-ի Դեկտեմբերին, այլեւ հարուածելու եւ խոչընդոտելու Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան իրաւունքները պաշտպանող միակ իսկական եւ լիազօր պետական համակարգի աշխատանքներուն, զոր կը ղեկավարէ Արմենակ Աբրահամեանը 2004-էն ի վեր:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան իսկական Ազգային Ժողովի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 2018-ի 22-30 Նոյեմբերին, եւ արդիւնքները պաշտօնապէս պիտի հրապարակուին Փարիզի մէջ տեղի ունենալիք եռօրեայ միջոցառումին ընթացքին, 18, 19 եւ 20 Յունուար 2019-ին, որուն ընթացքին պիտի նշուի նաեւ Փարիզի Խաղաղութեան Վեհաժողովի գործերու մեկնարկի 100 ամեակը Ֆրանսայի Հանրապետութեան բարձր մակարդակի հիւրերու ներկայութեամբ:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան իսկական Ազգային Ժողովի ընտրութիւններուն մասնակցող թեկնածուները պաշտօնական դիմումներով ներկայացան ընտրական յանձնախումբին 2018-ի Յունուար ամիսէն սկսեալ: Այդ դիմումները արկայ են ընտրական յանձնախումբին մօտ եւ ենթակայ են հրապարակման: Ընտրութիւններուն պիտի քուէարկեն Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտօնապէս գրանցուած մօտ 25,000 քաղաքացիները, որոնց քաղաքացիութեան դիմումները արկայ են Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի դիւանին մօտ:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան իսկական Ազգային Ժողովի ընտրութիւններու բոլոր տուեալները հաստատուած են օրինական փաստաթուղթերով եւ ենթակայ են հրապարակման որպէս շօշափելի փաստեր, այն ինչը նոյնիսկ գոյութիւն չունի կեղծարար դաւադիրներու ըմբռնողութեան մէջ:

Հարկ է նշել ու հրապարակուած կեղծ անուանացանկին մէջ կան նաեւ փազմաթիւ անձեր, որոնք գրաւոր մեզ հաղորդեցին իրենց անունները առանց իրենց համաձայնութեան շահագործուած ըլլալու փաստին մասին, որոնք կը հրապարակենք մեր պաշտօնական լրատուական միջոցներով, աւելցնելով որ այդ անուններուն մէջ կան նաեւ անձեր՝ որոնք պաշտօնական դիմում յղած են Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան իսկական Ազգային Ժողովի ընտրութիւններուն թեկնածու ներկայանալու մասին:

Կեղծարարներու խայտառակութիւնը կատարեալ է եւ փաստերով հաստատուած:

Սուտի պարանը կարճ է:

Դաւադիր յանցագործները կրնան քրեական պատասխանատւութեան ենթարկուիլ՝ նման հանրային բնոյթ կրող հարցի մը մէջ այլ մարդկանց անունները օգտագործելու մեղադրանքով, առանց անոնց համաձայնութեան կամ գիտութեան:

Ի հարկէ յանցագործութեան կարգավիճակէ դուրս են այն բոլոր անձերը՝ որոնք մեր պաշտօնական ընտրութիւններու թեկնածու են, կամ անմիջապէս մեզի դիմած են այս խայտառակ, դաւադիր եւ յանցագործ անուանացանկին մէջ յայտնուելուն համար՝ առանց տեղեակ ըլլալու:

Մենք կ'ոչ կ'ընենք այն բոլոր մարդկանց, որոնք խաբուած են կամ անակնկալի առջեւ յայտնուած են իրենց անուններն ու լուսանկարները տեսնելով յանցագործ անուանացանկին մէջ, եւ հնարաւորինս կարճ ժամանակի մէջ դիմեն Արեւմտեան Հայաստանի իշխանութիւններուն՝ հետեւեալ էլեկտրոնային հասցէին միջոցով: stat.gov.wa@haybachdban.org



ԱՐԵՎՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ (ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ)
ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ

22 - 30 Նոյեմբեր 2018-ին

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան իսկական Ազգային Ժողովի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 22 - 30 Նոյեմբեր 2018-ին, եւ արդիւնքները պաշտօնապէս պիտի հրապարակուին թէ՛ 8 Դեկտեմբեր 2018-ին եւ թէ՛ Փարիզի մէջ տեղի ունենալիք եռօրեայ միջոցառումին ընթացքին, 18, 19 եւ 20 Յունուար 2019-ին, որուն ընթացքին պիտի նշուի նաեւ Փարիզի Խաղաղութեան Վեհաժողովի գործերու մեկնարկի 100 ամեակը՝ Ֆրանսայի Հանրապետութեան բարձր մակարդակի հիւրերու ներկայութեամբ:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան օրինական Ազգային Ժողովի ընտրութիւններուն մասնակցող թեկնածուները պաշտօնական դիմումներով ներկայացան ընտրական յանձնախումբին 2018-ի Յունուար ամիսէն սկսեալ: Այդ դիմումները առկայ են ընտրական յանձնախումբին մօտ եւ ենթակայ են հրապարակման: Ընտրութիւններուն պիտի քուէարկեն Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտօնապէս գրանցուած մօտ 25,000 քաղաքացիները, որոնց քաղաքացիութեան տօմարները պահպանուած են Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի դիւանին մօտ:

Թեկնածուներու պաշտօնական դիմումներն ու անոնց կենսագրութիւնները հրապարակուած են Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտօնական հեռուստատեսութեան կայքին միջոցով: www.westernarmeniatv.com

Նոյն կայքով, թեկնածուներու ամբողջական անուանացանկը պաշտօնապէս կը հրապարակուի 10 Սեպտեմբեր 2018-ին:

Խմբագրական - Շարունակութիւն

առաքելութեան իրաւացի պատասխանատուները: Յանցագործները թալանելու ուրիշ բան մը չգտնելով՝ արդէն թալանի գործընթացի անցած են Արեւմտահայաստանեան դաշտին ներս: Արեւմտեան Հայաստանը երեւի թէ անոնց համար Թալանի կոյս դաշտ մըն է, որ կը գայթակղէ իրենց անկուշտ ախորժակները:

Նման աւազակներուն մօտ յարգանք չկայ ոչ մեր ազգի 1.5 միլիոն զոհերուն, ոչ ալ տարագիր սփիւռքի եւ գրաւեալ տարածքներուն մէջ ապրող տասնեակ միլիոնաւոր Հայութեան հանդէպ: Նման արարածներուն համար Հայրենիք եւ ազգային արժանապատուութիւն հասկցողութիւնները անիմաստ են: Ոչ մէկ տրութիւն գոյութիւն ունի իրենց համար:

Պաշտօնական Լուրեր

Ցաւակցութիւններ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն



Այսօր մեզմէ հեռացաւ Անահիտ Ժանին Աբրահամեանը՝ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանի Մայրը:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւնը կը յայտնէ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ Պարոն Արմենակ Աբրահամեանին եւ Հօրը՝ Պարոն Վրէժ Աբրահամեանին:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանն այսօր ցաւակցական հեռագիր յղած է Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանին՝ իր մօր, Անահիտ Ժանին Աբրահամեանի մահուան առիթով, ըսելով, որ Տիկին Անահիտը կը մնայ համայն Հայութեան Մայրիկը:

Յաւերժ յիշատակ Մայրիկին:

Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութեան Զէզիրէի շրջքնի Հայկական դպրոցներուն նկատմամբ՝ տեղի Քիւրտ զինեալներու ապօրէնի մօտեցումին վերաբերեալ

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութեան հրապարակած շրջաբերականը

Շրջաբերական Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութեան տարածքի բոլոր Հայկական կազմակերպութիւններուն, միութիւններուն եւ կարոյցներուն

14 Օգոստոս 2018 թ.

Սուրիոյ եւ ամբողջ տարածաշրջանի ապագային դէմ ուղղուած պատերազմի ձակատագրական ներկայ փուլին՝ անհրաժեշտ է որ գիտակցինք

եւ անդրադարձանք անցուդարձերու ռազմավարական հեռահար նպատակներուն, որովհետեւ մենք որպէս հազար-ամեակներէ ի վեր այնտեղ ապրող բնիկ ժողովուրդ՝ պատասխանատուութիւն կը կրենք պահպանելու մեր բարեկամական պինդ յարաբերութիւնները այնտեղի այլ ժողովուրդներուն հետ: Յարաբերութիւններ՝ որոնք պայմանաւորուած չեն միայն ցեղասպանութեան, տարագրութեան հանգամանքներով եւ առոնց հետեւանքներով:

Ինչ որ կը կատարուի Սուրիոյ մէջ ութ տարիներէ ի վեր, եւ ընդհանուր առմամբ առաջին համաշխարհային պատերազմէն ի վեր ամբողջ շրջանին տարողութեամբ՝ անմիջական կապ ունի Հայութեան անցեալին, ներկային եւ ապագային հետ, թէ որպէս ժողովուրդ, եւ թէ որպէս ազգութիւն ու քաղաքակրթութիւն:

Այս իրողութեան լոյսին տակ, անհրաժեշտ է որ մենք համապարփակ ըմբռնումով մօտենանք տարածաշրջանին մէջ տեղի ունեցող որեւէ դէպքի, կամ իրավիճակի զարգացումներուն նկատմամբ, եւ ոչ թէ որպէս նեղ, տեղական բնոյթ կրող կամ անցողիկ խնդիրներ:

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ ներկայիս Զէզիրէի տարածաշրջանին՝ ամօթալի փորձ մըն է որոշակի շրջանակներու կողմէ, որոնք զուրկ են տեսլականէ եւ առողջ ու համապարփակ դատողութենէ՝ ընկալելու համար շրջանի բնութագիրն ու պատմութիւնը, հակառակ որ անոնք բաւարար ժամանակէ ի վեր է որ հոն կը գտնուին: Անոնք ըստ երեւոյթին դեռ չհասկցան որ գէնքի ուժով կարելի չէ աղաւաղել կամ ուռձացնել պատմութիւնը, կամ բռնանալ ժողովուրդներու իրաւունքներուն եւ բնիկ քաղաքակրթութիւններուն վրայ: Անոնք չեն օգտուիր պատմութեան դասերէն, եւ չեն ուզեր ըմբռնել, թէ ինչ որ հարիւր տարի առաջ հնարաւոր եղաւ ընելու՝ այսօր ոչ միայն չի կրնար կրկնուիլ, այլ կը վերանայուի եւ կը սրբազրուի:

Սուրիոյ Հայ համայնքը, որպէս հոն դարերէ ի վեր ապրող բազմազան մշակոյթով հարուստ ժողովրդական հիւսուածքի բաղադրիչ՝ կը վայելէ իր բոլոր իրաւունքները, պահպանելու համար իր սովորութիւնները, ազգային ամանդութիւնները, ընդ որում ազատօրէն կազմակերպելու իր ազգային լեզուի դասաւանդումը որպէս երկրորդ լեզու արաբերէն լեզուէն ետք, որ պաշտօնական լեզուն է Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութենէն ներս, եւ որ հիմնասիւններէ մէկն է Սուրիոյ ինքնիշխանութեան, ազատութեան եւ անկախութեան:

Հայկական դպրոցները Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութեան մէջ հիմնուած են ըստ պետական պաշտօնական պատշաճ մարմիններու տուած արտօնագիրներուն, եւ այս դրութիւնը պիտի պահպանուի այսօր, վաղը եւ ապագային:

Սուրիոյ ժողովուրդի ո՛ր հատուածը որ կը փորձէ Սուրիական պետականութեան ինքնիշխանութեան որեւէ տարածքին մէջ սահմանափակումներ դնել անոր վրայ՝ կը համարուի որ նպատակ դրած է խախտելու տոյն պետութեան անվտանգութիւնն ու ամբողջականութիւնը, ինչը կը հակասէ Սուրիոյ մէջ ապրող Հայութեան բարձրագոյն շահերուն: Այս առիթով կուգանք յստակօրէն վստահեցնելու եւ յայտարարելու, որ Սուրիոյ Հայերը որեւէ ձեւով ձեռնպահ չեն կրնար մնալ, այլ ընդհակարակը՝ անոնք ուղղակիօրէն կ'առնչուին Սուրիական պետութեան ինքնիշխանութիւնը ամրապնդելու եւ հողերու ամբողջականութիւնը վերականգնելու ողջ գործընթացին: Հետեւաբար, եթէ որեւէ Հայկական ներկայացուցչութիւն կամ հաւաքականութիւն կը ցանկանայ ձեռնպահ մնալ, կամ այլ կեցուածք կը բռնէ՝ ան կ'արտայայտէ իր սեփական դիրքորոշումը եւ չ'ընդգրկէր Սուրիոյ բոլոր Հայերը:

Սուրիոյ հայերը կը ձգտին վերականգնելու իրենց պատմական իրաւունքները, եւ ազատագրելու իրենց հայրենի Արեւմտեան Հայաստանն ու Կիլիկիան՝ որպէս "Հայկական Պետութիւն", որ ձանձցուած է Մեծ Տէրութիւններու կողմէ 1920 թ.-ի Յունուար 19-ին, Փարիզի խաղաղութեան Վեհաժողովին, ինչպէս եւ իրաւականօրէն ան ձանձցուած է Սան Ռէմոյի Վեհաժողովին 1920 թ.-ի Մայիս 11-ին, իսկ 1920 թ.-ի Օգոստոս 4-ին յայտարարուած է Կիլիկիոյ անկախութիւնը, նկատի ունենալով, որ Կիլիկիոյ Ազգային խորհուրդը, որ ստորագրած է Կիլիկիոյ անկախութիւնը՝ ընդգրկած է 12 անդամներ, բաղկացած 6 հայերէ, 3 յուններէ, մէկ ասորիէ, մէկ սուրիանիէ եւ մէկ քաղղէացիէ:

Ովքեր այսօր կը ձգտին անկախութիւն կամ ինքնավարութիւն ձեռք բերել՝ իրենց իրաւունքները պէտք է որոնեն միջազգային օրէնքներուն մէջ, եւ ոչ թէ բռնանան ուրիշներու իրաւունքներուն վրայ:

Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութեան անվտանգութիւնը, ինքնիշխանութիւնն ու կայունութիւնը Հայերուս համար հաստատուն անհրաժեշտութիւն են, որոնք կ'երաշխարհեն մեր ապագան Արեւմտեան Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մէջ, եւ այս սկզբունքը կիրառելի է նաեւ Իրաքի, Իրանի եւ յարակից տարածաշրջանի մօտիկ եւ հեռու բոլոր երկիրներուն համար: Հետեւաբար, Սուրիահայերու մասնակցութիւնը՝ Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութեան ապագայ կարգավիճակի ձեւակերպման գործընթացի բոլոր ներկայ եւ գալիք հանգրուաններուն անհրաժեշտութիւնն մըն է որ պետք է նկատի առնել, եւ զայն ընդունիլ որպէս օգտաշատ բոլորի համար, ինչպէս նաեւ որպէս Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու եւ Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութեան միջեւ յարաբերութիւնները ճիշտ եւ առողջ հունի մէջ դնող գործօն:

Զէզիրէի շրջանի Հայրենակիցներ, դուք փակեցէ՛ք ձեր դպրոցները եւ շարունակեցէ՛ք ձեր աշխատանքները եկեղեցիներու սրահներէն եւ ձեր տուններէն ներս, նոյնիսկ փողոցներու մէջ, եւ մի ենթարկուի՛ք ձեր վրայ անհիմն իշխանութիւն պարտադրել ցանկացողներուն, որոնք փոխանակ ձեզ յարգելու որպէս իրաւացի դատ ունեցող ազգ՝ ձեզ կը փորձեն ենթարկել իրենց, մինչ իրենք իրենց սեփական իրաւունքներու եւ անոնց իրականացման ճիշտ ուղիին մասին գաղաբար իսկ չունին:

Ովքեր որ ձեզ կը ստիպեն այսօր փակելու ձեր դպրոցները՝ անոնք Հայ ազգի իսկութիւնը չեն գիտակցիր, եւ ձեզ կը պատկերացնեն այնպէս ինչպէս կը ձանձնան ինքնամփոփ եւ փտած դասական հայկական կուսակցութիւնները: Յստակ է, որ անոնք ճիշտ ձեւով չեն ընկալած վերջին շրջանի մեր յղած բարի կամքի արտայայտութիւններն ու ազդանշանները: Բայց եւ այնպէս, անոնք պարտաւոր են հրապարակայնօրէն յստակ եւ անկեղծ ներողութիւն խնդրելու հայ ժողովուրդէն:

Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութեան Զէզիրէի հպարտ Հայ եղբայրներ, դիմացէ՛ք քանի որ յաղթանակի լուսածաղը մօտ է:

**Գառնիկ Սարգիսեան,
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ**

Կրթութիւն եւ գիտութիւն

Հայերէնի Ուղղագրութեան Հիմնահարցը



Արեւմտեան Հայաստանի մէջ երբ հանդիպում ունեցայ թիւրք դասախօսի մը հետ, որ երեք ամիս Երեւանի մէջ սորված էր արեւելահայերէն, ան փորձեց զիս խեղճացնել մէկ այլ թիւրք դասախօսի ներկայութեան, թէ.

-Ձեր Մետրոպ Մաշտոցը այս ինչ տարօրինակ այբուբեն "ստեղծած" է, երբ մէկ հնչիւնի համար երկու տառ օգտագործած է, մինչդէռ թիւրքերէնը ամէն մէկ հնչիւնի համար ունի մէկ տառ":

Կը հասկնա՞ք ինչ ըսել կ'ուզէ: Խօսքը կը վերաբերէր "ՌԻ" հնչիւնին: Թիւրքերէնը եւ բազում այլ լեզուներ, այդ հնչիւնը մէկ տառով կ'արտայայտեն:

Մարդը իրաւացի էր: Եթէ կրնա՞ք հակաճառեցէ՞ք խնդրեն:

Եթէ չունենայի այս հարցին պատասխանը՝ ի հարկէ խայտառակութիւն պիտի ըլլար:

Այդ դասախօսի 10-ամեայ աղջնակը երաժշտական դպրոց կը յաճախէր: Ըսի.

-Ձեր աղջիկը դաշնամուր նուագել կը սորվի: Մէկ օկտաւայի մէջ ընդամենը ութը ձերմակ ստեղներ կան, որոնք զլխաւոր ծայները կ'արտաբերեն, չհաշուած կիսա-ծայն սեւագոյն ստեղները: Այդ մէկ օկտաւայէն ինչքա՞ն երաժշտութիւն դուրս կուգայ:

-Բազմաթիւ, ըսաւ:

-Ի՞նչ սկզբունքով:

-Բնական է, երկու եւ աւելի ստեղներ սեղմելով:

-Պայմանականօրէն ըսենք թէ սեղմեց Դօ-ն եւ Մի-ն: Ո՞ր ծայնը կը հնչէ:

-Ի հարկէ երկուքի խառնուրդը պիտի ըլլայ:

-Ուրեմն հնչիւնը ոչ Դօ կ'ըլլայ, ոչ ալ Մի, այլ լրիւ ուրիշ հնչիւն մը:

-Համաձայն եմ:

-Նոյն օրինակը կրնանք ներկերու համար ալ բերել: Երկու գոյնի խառնուրդէն երրորդ գոյն մը կ'արտադրուի: Այդպիսիները իրենց ամանձին անուններն ունին:

Ինչպէս կը տեսնէք, բոլոր ծայները չեն որ հիմքային են, այլ խառնուրդներ են, իսկ հայկական "ՌԻ"-ն ցոյց կուտայ որ երկու ծայնաւորներու խառնուրդ է, երկբարբառ է:

Սա կը նշանակէ, որ Հայոց այբուբենն ունի գիտութեան օրէնքներուն համապատասխանող դասակարգում եւ կիրառութիւն, եւ ոչ թէ կամայական: Մինչդէռ թիւրքերէնի միատառ "ՌԻ"-ն չի համապատասխաներ իր ծայնային բաղադրութեան:

Ի հարկէ գիտութիւնը յաղթեց անգիտութեան եւ կամայականութեան:

Այն տարածուած թիւր կարծիքը, թէ Մաշտոց "ամէն մէկ հնչիւնին մէկ տառ" սկզբունքով "յօրինած" է մեր այբուբենը՝ չարաչար սխալ է, թէկուզ եւ տեսանելի այս մէկ օրինակի առկայութեամբ:

Իրողութեան մէջ Հայոց Այբուբենի բաղաձայնները կ'ենթարկուին այդ տեսութեան, սակայն ծայնաւորները ոչ: Ուր ծայնաւորները ինչպէս դաշնամուրի մէկ օկտաւայի ութ ստեղները, մեզի հնարաւորութիւն կուտան հնչեցնելու բազում խառնածին ծայնաւորներ, կիսաձայներ եւ քառորդ ծայներ՝ հիմնականին մէջ երկու կամ երեք ծայնաւորներու զուգորդութեամբ: Անոնք այսօր չեն ընկալուիր եւ շատ քիչ պարագաներու կ'օգտագործուին աշխարհաբար արեւմտահայերէնի գրականին մէջ, ինչը մեծ կորուստ է: Այդ պատճառով մենք կորսնցուցած ենք շատ մը բառերու իմաստը եւ կիրառութիւնը, եւ մեր բառապաշարը աղքատացած է, թէեւ բարբառները կը շարունակեն պահպանել անոնցմէ ոմանք:

Ահա եւ պատճառներէն մէկը, որ հայերէնի ուղղագրութիւնը կը խարխալի, մասնագէտներն ալ իրենց հերթին լուծում չեն կրնար գտնել այս շփոթին:

Իսկ ուղղագրութեան երկպառակութեան առիթներէն մէկն ալ լեզուի բաղաձայններու եռաստիճան համակարգէն անցումը եղած է երկաստիճանի, որուն հետեւանքը շատ աւելի խորտակիչ է, քան ծայնաւորներու պարագան:

Ի հարկէ Խորհրդային Ժամանակաշրջանին կիրառուած ուղղագրութիւնը ոչ միայն երկբեղկեց մեր ազգը, այլեւ սարսափելի վնաս պատճառեց մեր լեզուին ու մտածողութեան: Չեմ չափազանցեր:

Եթէ մարդ արարածը չունի հոգեւոր, խորքային գիտելիքներ, եւ կ'առաջնորդուի միայն մակերեսայինով՝ ան չի կրնար պատկերացնել ինչ որ պիտի ներկայացնենք:

Երբ Յիսուս գրելու փոխարէն Հիսուս կը գրենք՝ չէք հասկնար աղետը:

Որովհետեւ "Յ" տառը փոխարինելով "Հ"-ով՝ ամբողջովին կը կորի բառանուան բովանդակութիւնը: Կամ "Յարութիւն"-ը "Հարութիւն" գրելով՝ լրիւ կ'իմաստազրկենք բառի բովանդակութիւնը: Պիտի ըսէք, երկուքն ալ "հ" կը հնչեն, ինչ տարբերութիւն: Իրաւացի էք այնքանով, որ այսօր երկուքը նոյն հնչիւնն ունին: Անցեալին ի հարկէ տարբեր հնչած են, եւ մենք գիտենք ինչպէս:

Լեզուն գիտութիւն է, շատ կուռ գիտութիւն, եւ կրնամ ըսել բոլոր գիտութիւններու մայրն է ու բանալին:

Յարութիւն ըսելով ի՞նչ կը հասկնանք: Այն որ մարդը անկենդան վիճակէն պիտի կենդանանայ: Իսկ կենդանանալու համար ուտելիքը կամ դեղերը կ'օգնեն՝ անոր: Ի հարկէ ոչ երբէք: Անոր միայն մէկ բան յարութիւն կ'ուտայ, Աստուածատուր լուսապսակը: Իսկ լուսապսակի խորհրդանիշ տառը նոյնինքն "Յ" տառն է: Իսկ "Հ"-ն որ հոգին է, հուրն է եւ սնունդը՝ անշունչ դիակին չի կրնար կենդանացնել:

Լեզուն խորագոյն իմաստասիրութիւն է, էութիւններու եւ միւթերու ճանաչողութիւն է, եւ ոչ թէ զուտ առարկայական գիտելիք, այն ալ պարզապէս իրարու հետ շփուելու համար:

Ամերիկեան կարմիր հնդկի տօհմապետը շատ լաւ կը բուժէր մարդկանց, անոնց տալով բուսեղէն դարմաններ, որոնց քանակը 3000-է աւելի էր:

Ամերիկացի դեղագործ մը լսելով այս իրողութիւնը, զարմացած կը մնայ, որովհետեւ ինք եւ իր մմանները տարիներ սորված են այդ գործը, տասը տարի ալ կիրառած ըլլալով սորվածին՝ իր գիտցած դեղաբոյսերուն քանակը 2000-էն չէ անցած:

Կ'երթայ այդ կարմիր հնդկներու համայնքը, կը ծանօթանայ այդ մարդուն, կը հարցնէ թէ ինչպէս կ'ըլլայ որ ան այդքան շատ գիտելիքներ ծեռք բերած է, առանց ուսանելու: Մարդը կը պատասխանէ, որ իրեն ուսում պէտք չէ, քանի որ բոյսերը, ծառերը իրեն հետ կը խօսին եւ ցոյց կուտան թէ որ հիւանդութեան դէմ ինչ պէտք է օգտագործել:

Ասիկա ի հարկէ զարգացած ու բանիմաց մարդու համար անհեթեթ բացատրութիւն է: Մէկ ամսուայ ընթացքին, իր աչքին առջեւ մարդը տարբեր հիւանդներուն կը դարմանէ զանազան բոյսերով:

Կը հարցնէ, ապա ինչպէս կը խօսին անոնք քեզի հետ:

Մարդը ցոյց կուտայ սրուակ մը ըմբելի, եւ կ'ըսէ թէ այդ հեղուկը կը խմէ եւ կը լսէ բոյսերուն եւ ծառերուն ծայնն ու խորհուրդը: Կ'առաջարկէ դեղագործին խմել անկէ:

Դեղագործը կը մերժէ: Մէկ ամիս ետք կրկին կը մօտենայ բուժակին, եւ կը խնդրէ որ իրեն տայ այդ հեղուկէն խմելու: Ահա եւ դեղագործը կ'իյնայ լրիւ ուրիշ աշխարհ, կը լսէ եւ կը տեսնէ բաներ, որոնք մինչ այդ անհասանելի էին իրեն, եւ կը համոզուի բուժակի խօսքերուն:

Ինչու պատմեցինք այս բոլորը: Մեր լեզուի բառապաշարը նոյն դերը կը կատարէ, ինչ որ այդ հեղուկը, եւ կրնանք ճանչնալ շատ մը իրողութիւններ, որոնք թաքնուած են մեր գիտակցութենէն: Կրնամ փաստերով խօսիլ:

Անգլիացիներն ու ֆրանսացիները ի զուր չէ որ կը պահպանեն իրենց խրթին ուղղագրութիւնները, թէեւ չեն գիտեր ինչու, սակայն գիտեն որ իրենց պապերը յիմարենք չէին, որ այդպէս աւանդած են: Վստահինք մեր պապերու մեզի աւանդած ժառանգութեան: Շատ խորն են մեր լեզուի բառարմատներուն իմաստութիւնները:

Եօթը մտածեցէք, մէկ կտրէք յարգելի մասնագէտներ:

Մովսէս Անդրանիկի Նաճարեան
Արեւմտեան Հայաստանի
Կրթութեան եւ Գիտութեան Նախարար

ՃԱՆՉՆԱՆՔ ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ



Վիգեն Կ. Թառնեան

ԳԱԽՈՆԵՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ՎԱՍԿՈՒՐԱԿԱՆ ՆԱՀԱՆԳԸ Գ.ՄԱՍ

Պատմություն

Է.դարուն Վասպուրականը դարձաւ արաբա-բիզանդական պատերազմի ռազմադաշտ: Վասպուրականի նախարարները յարած են Թէոփոս Ռշտունիի գլխավորած ազատագրական շարժումին եւ պահպանած են իրենց ինքնավարութիւնը: Արաբական խալիֆայութեան նկատմամբ ընդդիմադիր դիրքորոշման պատճառով Վասպուրականի նախարարները ենթակուած են դաժան հաշտեյարդարի: Ստեղծուած ծանր պայմաններուն մէջ Վասպուրականի նախարարական տունները համախմբուած են հզօր Արծրունիներուն շուրջ: 774-775 թուականներուն Վասպուրականի

նախարարները՝ Արծրունիներու գլխավորութեամբ, պատերազմած են Արաբական խալիֆայութեան գերակշիռ ուժերու դէմ: Թէեւ պարտուած են ու ծանր կորուսներ կրած, սակայն Վասպուրականի իշխանութիւնը պահպանած է գոյութիւնը: 800 թուականին Համազասպ Արծրունին կը դառնայ Վասպուրականի առաջին գահերէց իշխանը՝ այդպիսով իր գերիշխանութեան տակ առնելով Վասպուրականի բոլոր իշխաններն ու նախարարները: Ընդունելով հայ Բագրատունիներու գերակայութիւնը, Վասպուրականի իշխանները վերակողմնորոշուած են դէպի արաբները: Թ.դարու կէսին Արաբական խալիֆայութիւնը փորձած է ոչնչացնել Վասպուրականի իշխանութիւնը, ժամանակավորապէս բռնազրաւելով նահանգին զգալի մասը, աքսորած շատ իշխաններ, սակայն նուաճողները շուտով ծանր պարտութիւն կրած են Բագրատունիներու եւ Արծրունիներու միացեալ հայկական զօրքէն: Աւելի ուշ՝ 908 թուականին, Գագիկ Արծրունին հիմնած է Վասպուրականի թագաւորութիւնը (908-1021):

1071-ին տեղի ունեցած Մանազկերտի ճակատամարտը վճռական դեր ունեցած է նահանգի ապագայ վիճակին մէջ: Սելճուքեան թուրքերէն բիզանդական զօրքի կրած ծանր պարտութենէն ետք, նահանգը ինկած է սելճուքեան թուրքերու տիրապետութեան տակ: Վասպուրականի որոշ շրջաններու մէջ կիսանկախ վիճակ պահպանած են Արծրունեաց տոհմի շառաւիղները: Այդ ժամանակաշրջանին Վասպուրական անունը տարածուած է միայն Վանայ կիճի աւազանի եւ նահանգի հայաշատ շրջաններուն վրայ:

ԺՁ.դարուն Վասպուրականը դարձած է իրանա-թուրքական պատերազմներու թատերաբեմ: 1639 թուականին Սեֆեան Իրանի և Օսմանեան Թուրքիոյ միջեւ կնքուած Կարտ-Շիրիմի դաշնագիրով Վասպուրականի հիմնական մասը բռնակցուած է Օսմանեան պետութեան: ԺՁ.-

ԺԹ. դարերուն Վասպուրականի մէջ շարունակած են գոյատեւել հայ, քուրդ, ասորի ժողովուրդներու ինքնավար իշխանութիւններ ու համայնքներ: Այդ երեք ժողովուրդները յաճախ միասնաբար պայքարած են իրանա-թուրքական բռնատիրերու դէմ: Հակառակ օտար բռնակալութեան յարուցած խոչընդոտներուն, Վասպուրականի մէջ զարգացած են գիւղատնտեսութիւնը, արհեստագործութիւնը եւ առեւտուրը:

Մինչեւ Ի.դարու կէսերը հեղինակները Արեւմտեան Հայաստանի նահանգներն ու գաւառները անուանելով հայաբնակ, նկատի ունեցած են անոնց հայկական ըլլալը, այլ ոչ թէ միայն հայերով բնակուած տարածքներ:

Օսմանեան կայսրութիւնը բաժնուած էր վիլայեթներու կամ նահանգներու, որոնք կը կառավարուէին վալիի մը կամ կամ նահանգապետի մը կողմէ: Ան կը նշանակուէր սուլթանին կողմէ: Վիլայեթները կը բաժնուէին սանճաքներու (գաւառներու) մութասարիֆի (գաւառապետ) գլխավորութեամբ, որ ենթակայ էր վալիին: Սանճաքներն ալ իրենց կարգին բաժնուած էին քազաներու (գաւառակներու) քայմա-քամի գլխավորութեամբ, որ ենթակայ էր մութասարիֆին: Քազաները բաժնուած էին նահիյէներու (գիւղախումբ), որոնք կը կառավարուէին մուտիի կողմէ: Ան ենթա-կայ էր քայմաքամին:

ԺԹ.դարուն հայերը, հետեւելով Եւրոպայի մէջ սկսած անկախութեան շարժումներուն, մանաւանդ պալքաններու եւ Յունաստանի մէջ, իրենք ալ սկսան պահանջել բարենորոգումներ Օսմանեան պետութենէն: Հայկական ռեֆորմներ կամ Արեւմտեան Հայաստանի հայկական նահանգներուն մէջ բարենորոգումներ կատարելու անհրաժեշտութիւնը կը զարգանայ 1878 թուականին հրաւիրուած Պեռլինի վեհաժողովին: Անոր նախորդած էր ռուս-թուրքական պատերազմը, որու ժամանակ Օսմանեան կայսրութիւնը պարտութիւն կրած էր եւ 1878-ի Փետրուար 19-ին Կ. Պոլսոյ արուարձան Սան Սթեֆանօ աւանին մէջ կը կնքուի հաշտութեան համաձայնագիր: Համաձայնագրի 16-րդ յօդուածով Օսմանեան կառավարութիւնը կը պարտաւորուէր բարենորոգումներ կատարել Արեւմտեան Հայաստանի մէջ: Սակայն կը միջամտեն Մեծ Բրիտանիան եւ Աւստրո-Հունգարիան, որոնք կը պահանջեն վերատեսութեան ենթարկել համաձայնագիրը: Նոյն թուականի Յունիսի 1-էն մինչեւ Յունիսի 1-ը Պեռլինի մէջ կը գումարուի նոր վեհաժողով, որու կը մասնակցին Ռուսիան, Օսմանեան Թուրքիան, Մեծն Բրիտանիան, Ֆրանսան եւ Իտալիան: Վեհաժողովը կ'աւարտի փաստաթուղթի ընդունմամբ, որ պատմութեան մէջ յայտնի է Պեռլինի համաձայնագիր անունով: Սուլթան Ապտուլ Համիտ Բ. ունենալով եւրոպական տէրութիւններու, գլխավորաբար Մեծն Բրիտանիոյ աջակցութիւնը, կը յետաձգէ բարեկարգումներու գործադրութիւնը: Այս մեծ հարուած էր Արեւմտեան Հայաստանի բնակիչ հայերուն համար:

(Շարունակելի)



ՀՐԱՏ. ՀԱՅԿ ԱՅԵՄԵԱՆԻ ԹԱԻՐԻՋ 1927

ՄԱԽԹԱՆԻԱՆ ՏՊԱՐԱՆ - ՎԵՆԵՏԻԿ

1. Խրքման շարիկ (Պատմագիր) - 2. Գաբելիճ վարդապետ (այս Երկրորդ) Սրուանման - 3. Գեորգ ընդ Գալման (Գե. Կոֆա) - 4. Սերուբէ Գուլուման (Ալեքս. Խաչատուր Կեղեցիկ) - 5. Գեորգ ընդ Գալման (Գե. Կոֆա) - 6. Յարութիւն Թերզիբաշեան - 7. Մկրտիչ Մարութեան - 8. Կարապետ Խաչման (Կարապետ): (Այս խմբակընքն այժմ կ'ապրէ միայն Սեֆեան Տեֆլիսը, ՎԵՆԵՆԻ Է Սիւրբերի ձերբակալու ձեռնադր, որ երկուստեքն է վեր հաստատուած է Է Լ. Կոֆա):

Յօդուածներ

ՆԱԽԻՋԵԻԱՆ ԵՒ ՆԱԽՃԱԲԱՆ

Մովսէս Անդրանիկի Նաճարեան, Արեւմտեան Հայաստանի Կրթութեան եւ Գիտութեան Նախարար

ԷՆԿԻ-ԷԱ ԱՍՏՈՒԱԾՈՆ ՈՒ ԼԱՐՍԱ ՔԱՂԱՔԻ ԿԱՌՈՒՑՈՂՈՆ

Ըստ սումէրական արձանագրութիւններուն՝ երկրագունդի վրայ առաջին ուղք դնողը, ի՞նչ առաջին քաղաք "Էրիտու"-ն կառուցողն ու ճարտարապետը եղած է ջուրերու աստուած "Էա-Էնկի"-ն:

"Էա-Էնկի"-ն երբ իմացաւ որ երկինքի գլխաւոր աստուած Անու-ն եւ անոր որդի Էնլիլ-ը պիտի այցելեն երկիր մոլորակ՝ անոնց տիեզերանաւին համար յատուկ իջեւանատեղի մը եւ բնակավայր մը կառուցեց, ու զայն կոչեց Լարսա:

Անուի եւ Էնլիլի այցելութեան նպատակն էր երկիր մոլորակ հասցնել յաւելեալ աշխատաւորներ, գործիքներ եւ յատուկ սարքեր՝ երկիրէն թանկարժէք նիւթեր կրել-տանելու համար, մետաղներ՝ յատկապէս ոսկի: Սարքերն ու գործիքները պիտի ծառայէին հանքեր պեղելու եւ գտնելու աշխատանքներուն, նաեւ երկրի վրայ երկիր-երկինք կապի հանգուցային գլխաւոր կեդրոնը կառուցելուն: Այդ գործերը իրականացնելու համար Էնլիլը Լարսայի մէջ մնաց 6 Շար (21600 տարի)"։

Մասնագէտները Լարսան տեղադրած են Սումէրի տարածքին՝ այնպէս ինչպէս ըրած են Էրիտու-ի պարագային:

Սակայն վստահ ենք, Լարսան ալ պէտք է կառուցուած ըլլար երկիրը ամբողջութեամբ ծածկող ջուրերէն դուրս ելած առաջին ցամաքին վրայ, Հայկական Լեռնաշխարհի շրջանակներուն մէջ, այն ալ անոր սարահարթային մէկ շրջանին, որպէսզի այն ծառայէր որպէս տիեզերանաւի վայրէջքային հարթակ, միեւնոյն ժամանակ այն ըլլար հանքավայրերուն մօտիկ, երբ Սումէրի տարածքին չկայ որեւէ հանքավայր:

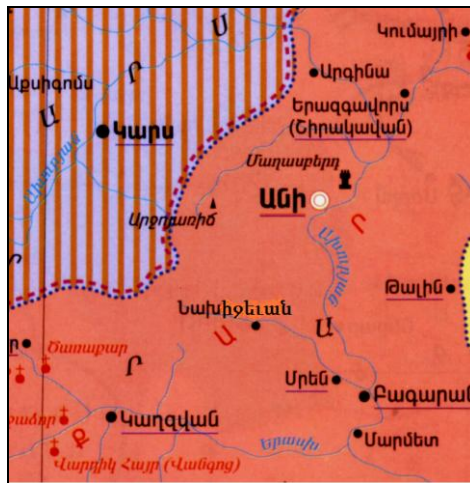
Ահա այսպիսի անգամանքները մեզ մղեցին Լարսան որոնելու պատմական Հայաստանի մէջ: Համաշխարհային հանրաճանաչ ու ծանրակշիռ գիտնականներու բանաձեւած ու ընդունած դրոյթները ժխտելն ու նոր ուղի հարթելը առնուազն "այլախոհութիւն" է, չըսելու համար "հերետիկոսութիւն", որ "դեմոկրատականօրէն" պատժելի է:

Երկար ժամանակ մեր մտքով վեր ու վար կ'ընէինք՝ մինչեւ որ Մեծ Հայքի տարածքին գտանք առաջին "Լարսա"-ն:

Ժողովրդական լեզուով՝ անիկա "Դարս"-ն է, "Կարուք բերքը" կամ պատմական Կարս քաղաքը, որ սարահարթի մը վրայ կը գտնուի: Քաղաքանուն "կար"-ը ուղղակիօրէն "տիեզերական" կը նշանակէ (անգլ. car=մեքենայ), երբ Կարս-ի "ս"-ն ալ յոգնակերտ մասնիկ է: Յիշենք "Մշոյ սուլթան տոյր Կարապետ"-ը, որ ոչ միայն "Կարապետ"-ի՝ պետը եղած է, այլեւ "կար"-ի՝ տիեզերանաւի պետը: Կարսի սարահարթի հարաւ-արեւելեան հատուածը կամ գաւառը Երասխի եւ Ախուրեանի միացման հիւսիս-արեւմտ-եան կողմին՝ հնագոյն ժամանակներէն կոչուել է "Նախիջեւան":⁴ Տես՝ Պատկեր "1"-ը:

Իսկական Նախիջեւանը՝ Կարսի սարահարթին

Իսկ Կարս քաղաքին շատ մօտիկ եղած է վաղնջագոյն ժամանակներէն շահագործուած Օլթիի հանքավայրը, զոր Սուրբ Գիորքն ալ կը յիշատակէ:



Պատկեր "1"

Այսպիսով կը բացայայտուի, որ Կարս քաղաքը կառուցուած է Ենուք-Էնկի-էա իրեշտակին կողմէ ու ջրիեղեղէն շատ առաջ, եւ որ եղած է երկրագունդի երկրորդ հնագոյն քաղաքը:

Եւ քանի որ Աստուած ամէն ինչ զոյգերով պարարած է, նոյն սկզբունքով ալ կառուցած են երկրորդ ու "Վերին Կարս-Դարս"-ը, որ հիմա կը կոչուի "Վերին Լարսա"⁵, Ռուսաստանի եւ Վրաստանի ներկայ սահմանային անցման կէտին:

Կարսի նահանգը աստղագիտականօրէն կը պատկերէ Պեգասոս-հրեղէն ու թեւաւոր ձին՝ որպէս տիեզերանաւ-համաստեղութիւն:

Կիլիկիոյ Հեթում թագաւորը կամ անոր կողմէ հարցադրող-պատասխանող Վահրամ վարդապետը կը վկայէ քաջքերու մասին. "Հեծեալ ի կարաս՝ երթան ի ճանապարհի հեռի, եւ ի վերայ ջրոց քայլելալ՝ վաղվաղակի յօտար աշխարհի ելանեն, Քաջաց սեղանս դնեն, եւ ի նոցանէ բանս լսեն եւ առնեն"⁶:

Այսպէս ընդհանրացնենք, ըսելու համար, որ Նախիջեւան կոչուած տարածքը չի ներկայացնել պայտօրայ ընկալուածը, որ կը գտնուի աւելի հարաւ եւ արեւելք, Արաքսի արեւելեան սահմանագիծին, եւ որ մինչեւ 19-րդ դարը կոչուած է Նախճաւան, ինչպէս այսօր ալ կը հնչէ բարբառներու մէջ:

Նոյեան տապանի հանգրուանը

Բացի այն որ ամբողջ ցամաքը բաժան-բաժան եղած է ջրիեղեղի ժամանակ՝ նաեւ ի"նչ տարողութիւն ունեցած է այդ ջրիեղեղ-ցունամին: Արդեօք ամբողջովին ծածկել է ցամաքը: Եթէ այդ՝ ապա ընդունելի պիտի ըլլար ըսել, թէ բոլոր շնչաւորներն ու մարդ-ութիւնը իսկապէս ոչնչացել են, բացի Նոյն ու անոր հովանաւորեալներէն:

Այս հարցերուն պատասխանը գտնելու համար՝ պարտաւոր ենք ճշդել Նոյեան տապանի վերջին հանգրուանի տեղը:

Աստուածաշունչը կ'աւանդէ, թէ Նոյեան Տապանը հանգրուանել է Արարատեան երկրի վրայ, եւ ոչ թէ Արարատ լեռան: Եւսեբիոս Կեսարացիի "Ժամանակականք" երկի մէկ հատուածին մէջ կը գտնենք.

"Եւ ի նաւէն, որ չղգաւ դարպառացի Է Հայս, եւ յայնմ սակաւ ինչ մասն 8 հոգի Կորդուացոց լերինն ի Հայոց աշխարհին մնալ նշխար

ասեն":⁷

Թարգմանենք. "Եւ նաւէն, որ հասաւ Հայք ու կանգ առաւ, մինչեւ օրս անկէ փոքրիկ մաս մը կ'ըսեն, որպէս նշխար կը մնայ Հայոց աշխարհի Կորդուացիներու լեռան վրայ":

Ի հարկէ պատմական Հայաստանի հարաւային Արարադ լեռը Կորդուաց լեռնաշղթայի մասը չի կազմեր, այլ կը գտնուի անոր հարաւակողմը, Նպատական եւ Մասիոն լեռնաշղթաներուն միջեւ:

Սակայն Եւսեբիոսը չ'ըսեր թէ տապանը Կորդուած լեռնաշղթայի վրայ նստել է, այլ Կորդուացիներուն պատկանող լեռան վրայ, որով պատկերը իրական կը դառնայ: Այսինքն միջագետքեան Արարադը Կորդուաց աշխարհի մէկ մասը կազմած է:

Մովսէս Խորենացին յոյն իմաստասէր Ոլիմպիոդորոսէն մէջբերելով՝ անուղակիօրէն նոյն ճշմարտութիւնը կ'աւանդէ.

"Իսկ որ կատարելագոյնն էր ի նոսա՝ Ոլիմպիոդորոս անուն, այսպէս ասաց, -Մատեան լեալ գժսիսութեայ եւ զորդւոց նորա... Յետ նաւելոյն Քսիսութեայ ի Հայս, եւ դիպելոյ ցամաքի գնայ, ասէ, մի յորդուց նորա՝ կոչեցեալն Սեմ, ընդ արեւմտուստ հիւսիսոյ դիտել գերկիրն, եւ դիպեալ դաշտի միում փոքու առ երկայնանստի միով լերամբ ...անուանէ յանուն իւր՝ զլեռանն Սիմ, եւ դառնայ անդրէն յարելելս հարաւոյ, ուստի եկն"⁸:

Նոյեան տապանի հանգրուանէն յետոյ՝ Ջրուան-սէնը (Փոքր Միւրը) բարձրացել է հիւսիս-արեւմուտք, ու տեսնելով լեռ մը՝ զայն իր անունով կոչել է Սիմ (Սիմսար): Ապա ան վերադարձել է այնտեղ՝ ուրկէ երեկ է, Սիմսարէն հարաւ-արեւելք՝ ինչը չէր կրնար մերօրեայ Մասիս-Արարատ սարի մօտակայքը ըլլալ, քանզի վերջինս կը գտնուի Սիմսարէն հիւսիս-արեւելք:

Հետեւաբար տապանի հանգրուանը եղած է հայկական միջագետքի Արարադ լեռը:

Ի հարկէ մենք ունինք նաեւ այլ հիմնաւոր փաստարկներ:

Թման

"Հայաստանի եւ հարակից շրջանների տեղանունների բառարան"-ը կը գրէ.

"ԹՄԱՆ - Բեթմանին, Բետմանին, Բետմանն, Գարեթի Թմանին, Գյուր Ութից, Թամանին, Թամանոն, Թեմանիս, Թեմանոն, Թմնիս, Թմանին, Թմանոն, Թմնին, ՍՀաշթանն, Հեշտանն, Սիմանին, Սիմանոն.

-Գիւղ Մեծ Հայքի Կորճէք աշխարհում, Մասիուս (Ջուղի) լեռան շրջանում, նրա հարաւային ստորոտում: Յետագայում տարբեր անուններով մտնում էր Արեւմտեան Հայաստանի Վանի նահանգի Հեքիարի գաւառի Բեթմանն կամ Հեշտանն շրջանին մէջ: Ըստ աւանդութեան, Նոյը իր տապանով սկզբում կանգ է առել Մասիուսի գագաթին, եւ երբ նրա աղիւսից 8 հոգի իջնում են տապանից եւ բնակութիւն հաստատում լեռան ստորոտում, այդ բնակավայրը կոչւում է Գիւղ Ութից"¹¹:

Ահա մեզի հրաշալի աւանդութիւն մը: Այնչափ շատ բան ըսուած է այս մէկ պարբերութեան մէջ:

Նախ, որ ջրիեղեղի աւարտին՝ Նոյն ունեցել է կայքի ընտրութեան հնարաւորութիւն, քան-

զի տապանի հարեւանութեամբ երեւելի դարձած է բաւական ընդարձակ կղզի մը: Նոյի հետեւորդներէն 8 հոգի իջեր են տապանէն ու հաստատուեր են այդ լեռնկղզիի (Հայոց Միջագետքի Արարադ լեռան) հարաւային փեշերուն, ու բնակատեղին կոչեր են թման: Տես Պատկեր "2"-ն: Սակայն աւանդութեան մէջ կայ բնաւարկելի երկու անձնութիւն:



Պատկեր "2"
Թման

1. "Մասիուն"-ը¹², ներկայի "Մասիուն" լեռնաշղթան է¹³, Հայկական Միջագետքի Արարադէն բաւականաչափ արեւմուտք, որուն վրայ չի՝ գտնուիր "Թման" կոչուող բնակատեղին: Հաւանաբար այդ լեռներու հարաւ-արեւելեան բարձրութիւններուն հասած տապանէն երեւցած է աւելի բարձր Արարադի ընդարձակ զանգուածը, եւ 8 հոգի նաւակով գացեր ու հաստատուեր են անոր փեշերուն:

2. Քանի որ տապանէն իջած 8 հոգիները հաստատուեր են Հայոց Միջագետքի Արարադի (3220 մ.) փեշերուն վրայ կը նշանակէ, որ ջուրերը չեն ծածկած անոր գագաթը, եւ տապանն ալ չէ նստած անոր գագաթին: Հետեւաբար ջուրի մակարդակը հասած կ'ըլլայ ծովի մակերեսէն առաջելագոյնը 1000-1500 մետր բարձրութեան: Այս պարագային Հայկական լեռնաշխարհի մեծագոյն մասը ջրհեղեղեան ջուրի ծածկոյթէն դուրս մնացած կ'ըլլայ իր բնակիչներով հանդերձ:

Նոյը շարունակել է ծփալ ջուրերու վրայ, ու աւելի յարմար տեղ մը որոնել է, առանց շատ հեռանալու Թմանէն՝ Ան նախընտրել է նոյն Արարադի Տիգրիսի յարող փեշերը (այդ օրերուն Տիգրիսի գետաբերանը) այսինքն նաւարկել է Թմանէն քիչ մը հիւսիս արեւմուտք, ու կայանելով հիմներ է Քիշը:

Վերադառնանք Թմանին, ու պարզենք թէ ի՞նչ կը նշանակէ այն:

Բառարանի յիշատակած տարբերակներէն ամէնադիպուկը "Գիւղ Ութից"-ն է, երբ գիտենք թէ Նոյի անունը "Ութ" եղած է, ուրեմն գիւղը Նոյի անունը կրած է, որպէս "Նոյ-ակնաներու գիւղ":

Պարզ է, որ "Թման"-ը յառաջացած է "Ութման"-էն, "Ութի մարդիկ" իմաստով:

Յետագայ դարերուն "Թման"-ին տրուած "Հաշթանէ"-ն բաղադրուած է "հաշթ-անէ" կամ "հաշթ-տանէ" մասնիկներէն՝ քանի որ անուան ուղղագրութիւնը աւանդուած է նաեւ "հաշտանէ"¹⁴ ձեւով: Առաջինի "հաշթ"-ը (աւելի ճշգրիտ՝ "Յաշտ") քրդերէնի մէջ "ութ" կը նշանակէ, իսկ "անէ"-ն հայերէնի "անի" յոգնակերտ մասնիկն է, ուստի ունինք "Հաշթանէ=Ութեանը=Նոյեանը": Երկրորդ ձեւով ունինք "Հաշթտանի", այսինքն "Ութի

տուն", կամ "Ութի տնեցիք": Հետեւաբար քրդերէնի "Յաշտանէ"-ն "Ութեանը"-ի բառացի թարգմանութիւնն է:

Հիմա տեսնենք, թէ Նախնական տեղանունը ուրկէ եկած է

Պրոմէթէս-Առիւծ Միերի կողմէ երկրի վրայ արարուած Ադամ-Էակոսը՝ նախա-ջրհեղեղեան հողածին առաջին մարդը, եղած է ցորենագոյն-ձերմակամորթ (զայն կոչած են "ոսկեայ", "ոսկեգոյն"), "աստուածներու պատկերով", եւ նոյնիսկ որակ-ուած է "աստուածամարդ":

Ջրհեղեղէն առաջ գոյութիւն չեն ունեցած երկրածին այլ գոյնի մարդիկ:

Թէեւ իրենց բնօրրանին մէջ մնացած ցորենագոյն-ոսկեգոյն Աբեղեաններու եւ Գաբեղեաններու սերունդները վերապրել են ջրհեղեղէն՝ բայց մինչ այդ իրենց գոյութեան 77.760 տարիներուն ընթացքին երկիր-ցամաքի այլ մասերուն վրայ բնակութիւն հաստատած անոնց ազգա-կիցներն ու տիեզերքէն եկածներու բացա-րծակ մեծամասնութիւնը ոչնչացել են:

Մեջբերենք Ն. Վ. Մամունայի խօսքը.

"Պրոմէթէսը հողը ջուրով խառնեց ու արարեց աստուածներու նմանակին՝ առաջին մարդուն: Աւանդաբար ընդունուած է, որ առաջին մարդը արարուել է խոյ կենդանակերպի իշխանութեան ժա-մանակաշրջանին":¹⁵

Բայց արդէն ժխտուած է գիտնականներու "աւանդաբար ընդունած"-ը, թէ "խոյ" կենդանակերպի իշխանութեան ժամանակ արարուել է Ադամը: Հայաստանուած է նաեւ, որ Ջրուանեան-Փոքր Միերեան արարումը տեղի ձէ ունեցած այդ պարբերաշրջանին:

Այնուամենայնիւ, "խոյ"-ի հետ անմիջա-կան կապ մը ունի Ջրուան-Սեմի կողմէ նոր տեսակի մարդկանց արարումը ջրհեղեղէն յետոյ, բայց ոչ ժամանակագրական առումով, այլ արարչութեան վայրի առումով:

Ետջրհեղեղեան Ջրուանեան արարչութիւնը տեղի ունեցած է Արարատի վրայ, որն իր երկու գագաթներով երկրի վրայ կը պատկերէ խոյ կենդանակերպի առաջին եւ երկրորդ աստղերու պատճենը (խոյի եղջիրները), եւ հայերուս համար Արարատը սրբութիւն է՝ որովհետեւ արարչութեան լեռն է, անունն ալ եղած է "Արարատու", որպէս "արարչութիւն տուող", եւ ոչ թէ Նոյեան տապանի հանգրուան:

Ուստի ջրհեղեղէն յետոյ երկիրը շէնցնելու նպատակով Ջրուան-Սեմ-Փոքր Միերն իր պապի կամ նախապապի գիտելիքներով



գինուած, կրցեր է յաւելեալ արարել նախ մարդկային երկու գոյնի տեսակները, խափշիկ-նեղերը (կոչուած են "երկաթեայ" կամ "երկաթագոյն"), եւ դեղնամորթ-ձերմակաւունները (կոչուած են "արծաթեայ", "արծաթագոյն"), ապա եւ կարմրամորթները (կոչուած են "պղնձեայ" կամ "պղնձագոյն"), այլեւ գաճաճներ, եւ ապա զանոնք Արարատի գագաթէն իջեցուցած է Նախնականի դաշտ, ուր զանոնք բազմա-ցնել է ետք տեղաբաշխել է տարբեր անմարդաբնակ ցամաքամասերու վրայ՝ ըստ իւրաքանչիւր տեսակի ընդունակութիւններուն, որպէսզի այդ տարածքները մշակեն: Հետեւաբար Նախնականը կը նշանակէ "նախ-աճ-աւան", այսինքն "նախ աճած աւան", որով հապաւում է "աճ"-ի "ա"-ն ու մնացել է "Նախնական"-ը: Սա ոչ մէկ առնչութիւն ունի Նոյեան տապանի հանգրուանի հետ, ոչ ալ Նախիջեւանի հետ:

Ծանօթագրութիւն

1) Մամրամասնութիւնները տես Ջ. Սիտչին, "12-րդ Մոլորակը", ռուս. լեզուով, հրտ. Մոսկուա, 2005, էջ 303-307

2) "Կառք"-ը նոյնպէս "մեքենայ" է, սակայն ցամաքագնաց է:

3) Կարապ համաստեղութենէն եկածներու պետը:

4) Սա պէտք չէ շփոթել Գողթան գաւառի Նախնականի հետ:

5) Հարցը այն է, որ եթէ գոյութիւն ունի "Վերին Լարսա", ապա պիտի գոյութիւն ունենայ նաեւ "Ստորին Լարսա": Եթէ այդպիսի բնակավայր գտնէք Կովկասէն ներքեւ Վրաստանի կամ պատմական Հայաստանի մէջ, ապա գէնքերս վար կը դնեմ:

6) Դեւոնդ Ալիշան, "Հայոց հին հաւատքը կամ հեթանոսական կրօնը", Երեւան, 2002, էջ 102-103:

Թարգմանենք. "Կարաս նստելով՝ հեռու ձամբայ կ'երթան, ջուրերու վրայէն քալելով՝ շուտով կը հասնին օտար աշխարհ, այնտեղ քաջերուն համար սեղան կը դնեն, եւ անոնցմէ խօսք կը լսեն ու կը կատարեն":

7) Լեւոն Խաչիկեան, Եղիշէի "Արարածոց Մեկնութիւնը", էջ 123:

8) Մ. Խորենացի, նոյն, էջ 25:

9) Նկատի ունենալ, որ Սիմապը աւելի ցածրադիր է (2689 մ.), քան Հայկական Միջագետքի Արարադը (3220 մ.), եւ ջրհեղեղեան ջուրերը չեն ծածկած գայ:

10) "Հայաստանի եւ հարակից շրջանների տեղանունների բառարան", նոյն:

11) Տես "Հայաստանի Պատմության Ատլաս", Ա մաս, Երեւան 2004, էջ 43, Ձ-4 քառակուսին մէջ:

12) Բարձրագոյն գագաթը Աշիմուն, 119 մ. բարձր, այն ալ լեռնաշղթայի արեւմտեան կողմին: Մինչդեռ բառարանի խմբագիրները "Մասիուն"-ի կողքին փակագիծի մէջ գրել են "Ջուղի", որ Արարադի ներկայ անունումն է:

13) Առաւել ստույգ՝ Թման գիւղի տեղադրութեան բարձրութեան, որ է 1250 մ:

14) "Հաշ"-ը ֆրանսերէնի "H" տառն աբուանումն է որ լատինական այբուբենի 8-րդ տառն է, եւ չի բացառուիր որ "Հաշտանէ" քրդերէն անունն ունենայ նաեւ այդ հիմքը: Սա մեզի յուշեց յարգելի երկրաչափ պարոն Լեւոն Գազանձեանը Հալէպէն:

15) Ն.Վ.Մամունա, "Առեղծուածներու Ջողիակը", ռուս. լեզուով, Մոսկուա, 1998, էջ 47:

Արեւմտեան Հայաստանի Տարագիր Հայրենան ծայրը

«ՌԻԼՍՈՆԵԱՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ “ERMENISDAN EYALETİ” -Ն



ՄԵԹԻ Գ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ

Մենք՝ հողագաղձ մարդիկ չենք, ուրիշներէ հող չենք պահանջեր, ուրիշներու հողին աչք չունինք։ Ոչ ալ՝ աշխարհին կ'աղաչենք, որ մեր հողերը մեզի վերադարձուն, կամ Թուրքիոյ՝ որ իր գաւթած հայկական հողերը մեզի վերադարձնէ։ Այլ մենք՝ կը նախաձեռնենք տիրանալու մե՛ր հողերուն, մե՛ր երկրին, մե՛ր հայրենիքին, այդ ըլլայ «Ուլիստեան» Հայաստանը, կամ առ նուազն, նոյնինքն գաւթիչ Օսմանեան պետութեան առաջին դարերու վարչական բաժանումի սահմանագծումներու քարտէսին մէջ յիշուած Ermenisdan Eyaleti-ն (Հայաստան Նահանգը, Armenian State, Etat d'Arménie)։

Հողը (Terre, Land)՝ մեր ժողովուրդի ուրոյն ինքնութեան առաջին, սկզբնական, առարկայական եւ բոլորին համար շօշափելի յայտարարն (dénominateur) է։ Երկիրը (Pays, Country)՝ մեր ժողովուրդով բնակուած, կառուցուած ու շէնցուած Հողն է, որ երկրորդ յայտարարն է ժողովուրդի ոչ միայն ուրոյն ինքնութեան, այլեւ՝ անոր շինարարութեան եւ կենսագործունէութեան յատկութիւններուն։ Իսկ Հայրենիքը (Patrie, Fatherland)՝ մեր ժողովուրդի ուրոյն ինքնութեան երրորդ յայտարարն է, որ կը վկայէ՝ ոչ միայն մեր Հողին մե՛ր բնօրրանը եղած ըլլալը, անոր բնիկ՝ ոչ եկուոր ժողովուրդը եղած ըլլալը, այլեւ՝ այդ Հողին վրայ պատմական երկար ժամանակ մը իշխած, ճարտարապետական կոթողներ թողած եւ քաղաքակրթութիւն կերտած ըլլալը։

Եթէ մեր ժողովուրդին ղեկավարներու մեծամասնութիւնը պետական մտածելա-կերպէ գնուրկ, եւ իրաւագիտութեան հանդէպ խիստ անուարձր եղած չլլային, անցեալ մէկ դարու ընթացքին, կէս դար մոռացութեան տուած պիտի չլլային Արեւմտահայաստանը, եւ միւս կէս դարի ընթացքին ալ, նոյնիսկ՝ Մեծ Եղեռնի 100-րդ տարելիցին... բականացած պիտի չլլային Հայոց Ցեղասպանութեան ու Տարագրութեան գոյգ ոճիրներուն լոկ քարոյական, պղատոնական ճանաչումը աղաչելով, կամ՝ մուրալով...։ Այլ՝ պիտի մեկնէին Պօղոս Նուպար Փաշայի գլխաւորած Հայաստանի Պատուիրակութեան ձեռք բերած կարելուր ճանաչումներէն, եւ պիտի կազմակերպէին Արեւմտահայաստանի դատին իրական եւ իրաւական ու կազմակերպչական, պետականաստեղծ հետապնդումին։ Եւ՝ զուգահեռաբար, հայ հետազոտողները ուղղորդած պիտի ըլլային՝ պատրաստելու Էրմենիստան Եյալէի-ի քարտէսներու ալպոմը...։

(Մեր մօտ պետական մտածելա-կերպի չգոյութեան մասին յաճախ անդրադարձած է մասնաւորաբար Ակարեմիկոս Վ. Տրքաշեանը, իսկ իրաւագիտութեան հանդէպ ան-տարբերութեան դէմ բողոքած է Հայ Իրաւագիտութեան Հայր՝ Մխիթար Գօշը, իր «Պատաստանագիրք»ի յառաջաբանին մէջ...)։

Այս տողերուն հեղինակը տեղեկացաւ, երախտագիտութեամբ, Էրմենիստան Եյալէի-ի գոյութեան մասին, այժմ Կաթոլիկ Պոլսահայութեան Առաջնորդ Արքեպիսկոպոս Դոկտ. Փրոֆ. Հայր Լեւոն Ձէքիեանի 2001 թուին Պէյրութի մէջ լոյս տեսած «Ինքնութեան Խճանկար» խորագրեալ գիտական լուրջ հատորէն։ Ասոր 23-րդ էջին վրայ գրուած է. «Պէտք է ըսել՝ որ Պատմական Հայաստանը Արտաշէսեան Հայաստանն է, որ կը կոչուի Տանուտիրական Հայաստան, թէ Բագրատունեաց մերձեց Հայաստանն է, կամ թէ՝ Էրմենիստան Եյալէի-ն (Հայաստանի Նահանգը), որ Օսմանեան Կայսրութեան օրօք, ի տարբերութիւն Թուրքիոյ Հանրապետութենէն, այդպէս կը կոչուի։ Ուրեմն, Օսմանեան Կայսրութեան մէջ պաշտօնապէս գոյութիւն ունէր «Էրմենիստան Եյալէի»-ն, հիմնուած որոշ պետական սահմաններու վրայ, զորս օսմանցիները գաւթած էին տեղական իշխանութիւններէ, բայց որոնց պաշտօնական անունը եղած էր «Էրմենիստան Եյալէի» երկար դարերով։

(Տողերուս հեղինակը՝ անյապաղ գրութեամբ մը. «Ինքնութեան Խճանկար»էն Պակտոլ Խճաքարի Սը Մասին» վերնագրով անդրադարձած էր այս հատորին, որուն մէջ բարձրորդէն գնահատուած էր «Հայ ինքնութեան» մասին այս միակ եւ եզակիօրէն գիտական ուսումնասիրութիւնը, եւ խօսուած անկէ բացակայ եղող Տարագիր Արեւմտահայութեան «խճաքար»ին մասին)։

Եւ յաջորդող 24-րդ էջին վրայ, քաղաքամեծար գիտնականը, որ մասնագէտ մը չէ Միջազգային Հանրային Իրաւունքի, թոյլ տուած է հետեւեալ վիճելի տեսակէտը, թէ՛ «ընդհանրապէս, Հայ Հողային Պատը պաշտպանող մեր գրականութիւնը աւելի ծանրացած է պատմական իրաւունքի վրայ, քան՝ իրաւագիտական հիմքի։ Իսկ այսօր՝ միջազգային քաղաքական գետնի վրայ, պատմական անցեալը ընդունելի չէ որպէս լուծումի առաջնորդող տարբերակ»։ Բնականաբար, ան 2001 թուին չէր կրնար ծանօթացած ըլլալ մեր երեք հատորներուն «Հայեացք Եւ Կեցուածք» (լոյս տեսած 2008-ին), «Դարադարձի Անդրհանր Եւ Մարտակոչեր» (լոյս տեսած 2014-ին), եւ մանաւանդ՝ «Մեր Հողային Պահանջատիրութիւնը Միջազգային Հանրային Իրաւունքին Մէջ» (Ա. տպագրութիւնը լոյս տեսած էր 2015 թ., իսկ Բ. տպագրութիւնը 2016 թուին, ուր մենք իրաւագիտական վաւերագրային աղբիւրներու հիման վրայ կը հաստատենք, որ պատմական իրաւունքները ի գորու կը մնան եւ չեն ժամանցուած մինչեւ օրս)։ Յայտնօրէն, յարգամեծար գիտնականը ազդուած է՝ այդ ատենի տիրող միաբեւոյն

աշխարհակարգի (Unipolar World Order) Ոստիկանապետ՝ ամերիկեան իմփերիալիզմի հրահանգէն. «Մոռցէք անցեալը եւ պատմական իրաւունքները»... Եւ Լեւոն Տէր Պետրոսեանը՝ ստրկամտօրէն կը կրկնէր։

«Պատմական իրաւունքների վրայ հիմնուած պահանջները՝ իռացիոնալ ռոմանտիկա են»...։ Բայց այսօր, աշխարհակարգը քաղմաքեւեռ (Pluripolar World Order) է, եւ արդէն՝ զառամած ԱՄՆ-ի այդ «հրահանգ»ը երբեք գոյութիւն չէ ունեցած Միջազգային Հանրային Իրաւունքին մէջ։ Արդ, կ'ուզենք ամփոփ կերպով հանրային կարծիքին ծանօթացնել միջազգային իրաւագիտական այդ վաւերագրերու բովանդակութիւնը։

1. ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆԵՐԸ

Որ ընդունուած է Միջազգային Հանրային Իրաւունքին մէջ, Հռովմէական Կայսրութեան օրէնէն, որ կ'անուանուի Possessia Longi Tempori (իմա՝ երկար ժամանակի տևողութեան շահուած սեփականութեան իրաւունք)։

Մեր հողերը պատմական բոլոր հին քարտէսներուն մէջ, իրենց սահմաններով, կոչուած են ARMENIA MAJOR (Մեծ Հայք) եւ ARMENIA MINOR (Փոքր Հայք)։ Այս բոլոր հին քարտէսներուն վրայ, այս հողերուն վրայ երբեք չէ գրուած TURKIA անունը... Եւ նոյնիսկ Օսմանեան պետութեան ստեղծումէն վերջ, այս հողերը Օսմանեան պետութեան իսկ կողմէ դարեր շարունակ կոչուած են «Էրմենիստան Եյալէի»։

Պերթրանտ Ռասելի հիմնած ժողովուրդներու Մնայուն Ղատարանը (Tribunal Permanent des Peuples, TPP), երբ 1984-ին վճռահատեց Հայոց Ցեղասպանութեան թղթածրարը, հիմնուած էր այս քարտէսներուն եւ այս հողերուն վրայ կառուցուած ճարտարապետական կոթողներու նկարներուն վրայ (որոնց գրեթէ ամբողջական հաւաքածոն TPP-ին հայթայթած է՝ երախտաւոր հայրենասէր Դոկտ. Փրոֆ. Տիգրան Գոյումձեան, որ այս մասին մեզի յայտնած է 1987-ին, Փարիզի մէջ գումարուած ICOM-ի հանդիպումին ընթացքին)։

2. Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆ Ե Օսմանեան Կայսրութեան Միջազգային Իրաւական Անճնաւորութեան (Personne Juridique Internationale)

1923 թուի Լոզանի դաշնագիրը, Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը ձանջաւ՝ որպէս Օսմանեան Կայսրութեան Միջազգային Իրաւական Անճնաւորութեան շարունակութիւնը, որովհետեւ Օսմանեան Կայսրութիւնը վերջնականապէս չբացաւ, այլ՝ շարունակուեցաւ Թուրքիոյ միջոցով, որ բոլորովին նոր պետութիւն մը չէր։

(Ասոր նորագոյն օրինակն է Ռուսական Ղաշնութիւնը, որ կը շարունակէ ներկայացնել՝ Սովետ Միութեան Միջազգային Իրաւական Անճնաւորութիւնը, եւ ոչ թէ անկէ ան-ջատուող միւս հանրապետութիւնները, որոնք ունեցան իւրաքանչիւր իր

Միջազգային Իրաւական Անձնաւորութիւնը: Լոզանի դաշնագրի այս ձանաչումին հիման վրայ, 1928 թուին, երբ Ազգերու Լիկան նշանակեց միջազգային իրաւարար Borel-ը, ճշդելու համար՝ Օսմանեան պետութեան պարտքերուն եւ պարտաւորութիւններուն (responsable des dettes et des obligations) պատասխանատու կողմը, Borel վճռեց թէ՛ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնն է, որ պատասխանատուն է Օսմանեան պետութեան պարտքերուն եւ պարտաւորութիւններուն, քանի որ կը շարունակէ Օսմանեան պետութեան իրաւական անձնաւորութիւնը: Ուրեմն, Օսմանեան պետութեան հողային պարտքին Հայութեան պատմական իրաւունքին, պատասխանատուութիւնը կը մնայ Թուրքիոյ Հանրապետութեան ձիտին վրայ, եւ այդ իրաւունքը չի մեռնիր...:

3. Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը Չի Կրնար ԻՐԱՎՑՆԵԼ ԳՐԱԽՈՒՄԸ ՀՈՂԵՐԸ՝ «ԳՐԱԽՈՒՄԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՎ»:

«Գրաւումի իրաւունք» մը գոյութիւն չունի Միջազգային Հանրային Իրաւունքին մէջ: 1934 թուին, Ազգերու Լիկայի կազմած Մասնաշաղկի Իրաւական Յանձնա-Ժողովը հռչակեց երկու կտրական (իրա-մայական) սկզբունքներ:

Առաջին կտրական սկզբունքը կ'ըսէ. «Իրաւունք պահանջող կողմին ձեռքերը պէտք է որ մաքուր ըլլան»...:

Երկրորդը, որ հին հռոմէական իրաւասկզբունք մըն է, կ'ըսէ. «Անիրաւական արարքներէ իրաւունք Չի Տնիր...» (Ex Turpi Causa Non Oritur Actio), իսկ Թուրքիոյ ձեռքերը մաքուր չեն, եւ արարքները՝ անիրաւական են:

Եւ Միջազգային Արդարութեան Դատարանի (International Court of Justice – ICJ, Cour Internationale de Justice – CIJ) կանոնագիրքի 30-րդ կը մէջբերէ այս երկու կտրական սկզբունքները, իբր հիմք՝ իր արձակելիք բոլոր վճիռներուն: Ուրեմն, այսօր Թուրքիա կը պարտուի Միջազգային Արդարութեան Դատարանին (ՄԱԴ) առջեւ, իր անմաքուր ձեռքերուն եւ անիրաւական արարքներուն պատճառով, որոնք եղած են անցեալին, պատմութեան մէջ: Եւ ուրեմն, հայոց պատմական իրաւունքները այսօր եւս ի գործու կը մնան:

4. Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը Չի Կրնար ՅԱՄԱԿՆԻԼ Թէ՛ Հայկական Հողերուն Տիրացած Է՝ «ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐՈՎ»:

Ազգերու Լիկան, իր կազմութեան օրէն, մերժեց որ բիրտ ուժը դառնայ իրաւունքի հիմքը... եւ անվաւեր հռչակեց այն բոլոր դաշնագրերը, զորս «յաղթական հզօր պետութիւն մը պարտադրած է պարտուած տկար պետութեան»:

Եւ Միջազգային Հանրային Իրաւունքին որդեգրած կտրական սկզբունքը (principe catégorique) այն է, թէ՛ «Յաղթական կողմէն պարտեալ կողմին պարտադրուած հողային զիջումները անվաւեր են, քանի որ կը հակասեն ազգերու ազատ ինքն-րոշման իրաւունքին, որ բոլոր բոլորին պարտադիր erga omnes իրաւունք մըն է...»:

Իսկ ՄԱԿ-ի Ուխտի 30-րդում Առաջինի Բ.

պարբերութիւնը կ'ըսէ. «Ժողովուրդ-ներու ազատ ինքնորոշման իրաւունքը՝ Միջազգային Հանրային Իրաւունքի կտրական սկզբունքներէն մէկն է, որուն հակասող դաշնագրային ամէն յօդուած՝ անվաւեր է»: Եւ արդէն Դաշնագրերու Յատուկ Վիեննայի 1909 թուի Պայմանակցութեան (Convention) 30-րդ 53-րդը կ'ըսէ. «Այն դաշնագրերը, որոնք Միջազգային Հանրային Իրաւունքին որդեգրած կտրական սկզբունքներուն կը հակասեն՝ իրենց ստորագրութեան իսկ պահէն չեղեալ կը նկատուին»...:

Թուրքիա ի գուր կը փորձէ իր յաւակ-նութեան իբր հիմք ծառայեցնել չորս դաշնագրեր, որոնք արդէն իսկ անվաւեր են, կամ հայկական կողմին պարտադրելի չեն:

Այդ չորս դաշնագրերն են.

Պաթումի 4 Յունիս 1918 թուի «Խաղաղութեան Դաշնագիր» կոչ-ուածը:

Ալեքսանդրապոլի 2 Դեկտեմբեր 1920 թուի «դաշնագիր»ը:

Մոսկուայի 16 Մարտ 1921 թուի թուրք-սովետական համաձայնագիրը, որուն մասնակից չէ հայկական կողմը...:

Կարսի 21 Հոկտեմբեր 1921 թուի թուրք-սովետական դաշնագիրը, երբ տակաւին Հայաստան մաս չէր կազմեր Սովետ Միութեան...:

-Առաջինը՝ Պաթումի, արդէն անվաւեր է ՄԱԿ-ի Ուխտի որդեգրած կտրական սկզբունքով...:

-Երկրորդը՝ Ալեքսանդրապոլի, զայն ստորագրող հայկական կողմը՝ արդէն իսկ 29 Նոյեմբեր 1920 թուին (երեք օրեր առաջ), հրաժարած էր իշխանութենէն, եւ զայդ զիջած Սովետական Հայաստանին, եւ լիազօրութիւն չունէր ստորագրելու:

-Երրորդը՝ Մոսկուայի, որուն չէին մասնակցած հայկական սովետական թելը, որ տապալուած էր ՀՅԴ-ի Փետրուարի 16-ի արկածախնդրական յեղաշրջումին հետեւանքով, իսկ յեղաշրջական թելը եւս չէր մասնակցած, եւ ուրեմն՝ պարտադրելի չէ հայկական կողմին...:

-Չորրորդը՝ Կարսի, երբ տակաւին Հայաստան մաս չէր կազմեր Սովետ Միութեան. միայն 1922 թուին է որ մաս կազմեց: Հետեւաբար, այս եւս պարտադրելի չէ հայկական կողմին...:

Հետեւաբար, այսօր՝ Արեւմտեան եւ Արեւելեան Հայաստաններու սահմանները՝ իրաւականօրէն, պաշտօնապէս եւ միջազգայնօրէն ճանջցուած սահմաններ չունին զաւթիչ Թուրքիոյ հետ:

Արդ, Տարագիր Արեւմտահայութենէն կը պահանջուի երկու բան. 1) ԳԻՏԱԿ-ՑՈՒԹԻՒՆ, եւ 2) ԿԱՅՄԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որոնք կրնան հիմնական երկու բանալիները ընծաւել, եւ ուրուագծել՝ մեր գործունէութեան եւ պայքարին ուղեգիծը, պահպանելու եւ շարունակելու համար մեր ազգային ինքնութիւնը եւ միաժամանակ հետապնդելու մեր հողային դատը, առանց ժամա-վաճառ ըլլալու... Ցեղասպանութեան լոկ բարոյական, պոստոնական ճանաչումը աղաչելով աւելի ճիշդ՝ մուրալով:

Այսինքն, գիտակցի՛ մեր հայրենա-զրկեալ հայու ինքնութեան, ՏԱՐԱԳԻՐ պրեմիա-հայու ինքնութեան, ի տարբերու-

թիւն ՏԱՐԱԲՆԱԿ արեւելահայ ինքնութեան... Եւ կազմակերպուի՛ միաւորուելու համար, կեդրոնական, ներկայացուցչական (ընտրովի) եւ իրաւական միակ լիազօր սկզբնական պետութեանստեղծ կառոյցի մը մէջ, որ պիտի հանդիսանայ Արեւմտահայաստանի պետութեան վերականգնումին կամ շարունակումին հիմնական, գործ-նականօրէն իրապաշտ եւ իրաւականօրէն՝ Միջազգային Հանրային Իրաւունքի հաշտ՝ անյետաձգելի քայլը...:

Որովհետեւ՝ առանց հայապատկան բնօրրանային հողին եւ զայն շէնցնող հայ բնակչութեամբ երկրին, չկայ հայ ժողովուրդ, հոգ չէ թէ՛ այդ հողն ու երկիրը գրաւուած կը մնան օտար բանակի մը (պետութեան մը) կողմէ, բայց՝ կը շարունակեն մնալ ժողովուրդին հաւաքական յիշողութեան մէջ, որպէս հայկական հող ու երկիր, որպէս՝ սկզբնական պորտալար եւ որպէս՝ ինքն վերադառնալու ցանկութիւն եւ սուրբ նպատակ: Եւ առանց այդ հողին ու երկրին հայկականութիւնը ամրապնդող հայկական պետութեան, չկայ իրական (ոչ՝ «հոգեկան»), շոշափելի հայկական Հայրենիք...:

Եւ արդէն մեր հողն ու երկիրը գրաւած պետութիւնը (Արեւմտեան Հայաստանի) իր կողմէ՛ գրաւուած ըլլալու փաստը, այդ տարածքը՝ իր ատենի պաշտօնական սահմանագիծերով կ'անուանէ Էրմէնիս-տան Էյալէթի: Կը մնայ, ուրեմն, որ մենք՝ վերակենդանացնենք անոր պետական կառոյցը արտերկրի մէջ, թէկուզ նախ-նական կամ սաղմնային վիճակի մէջ...: Չմոռնալով այն, որ ՄԱԿ-ը, այսօր, իբր դիտող անդամ ճանչցած է Պաղեստին պետութիւնը, երբ Պաղեստինը բռնագրաւ-ուած է Սիոնիզմի կողմէ, եւ անոր ժողովուրդին մեծ մասը կը գտնուի Տարագիր Արեւմտահայութեան իրավիճակին մէջ...:

Ահա՛ այս պետութեանստեղծ ուղեգիծն է, որ կը գործադրուի այսօր՝ Արեւմտեան Հայաստանի պետութեան (որուն անկախութիւնը ճանջցուած է անցեալին, միջազգայնօրէն) գոյատեւումն ու շարունակումը իրականացնող Արեւմտահայութեան Ազգային Խորհուրդը՝ Արմենակ Աբրահամեանի նախագահութեամբ եւ լուսամիտ ու համեստ առաջնորդութեամբ, որ կը գործադրէ Չինացի իմաստասէր Լաօ Տէի պատգամը. «Առաջնորդել՝ առանց տիրապետելու...»: Եւ, որ արդէն Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիի ինքնաթուղթ տուած է շուրջ 20,000 արեւմտահայերու՝ Սփիւռքէն եւ գրաւեալ Արեւմտահայաստանէն, որոնք արդէն իսկ ընտրած են խորհրդարան 64 երեսփոխաններով, որոնք կու գան 10 երկիրներէ, եւ ծրագրուած է այս տարուան Դեկտեմբերին կայացնել խորհրդարանական երկրորդ ընտրութիւններ, աւելի բազմաթիւ քաղաքացիներով... (ի դէպ՝ այս տողերը գրողը, ոչ միայն քաղաքացին է Արեւմտահայաստանի Հանրապետութեան, այլեւ աշխատակիցը՝ այս պետութեան «Պաշտօնաթերթ» ին): Որ ունի նաեւ՝ իր դաշինքը եւ անոր վարչապետը:

Եւ սակայն, այս ամէնուն տակաւին ծանօթ չէ Տարագիր Արեւմտահայութեան մեծա-

Արեւմտեան Հայաստանի Տարագիր Հայութեան ծայրը

մասնութիւնը, կա՛մ այս սաղմնային պետութեան լրատութեան միջոցներու անբաւարարութեան պատճառով, եւ կա՛մ ալ՝ մեր ժողովուրդին պահպանողականութեան, նորարարութեան հանդէպ ունեցած վախժն, այսինքն՝ յեղափոխական ոգիին տկարութեան պատճառներով...:

Նորարարութիւնը կը պահանջէ՝ ոչ միայն յեղափոխական ոգի եւ ստեղծագործական միտք, այլեւ՝ **ռահվիրայի խիզախութիւն** ու լայն համամարդկային տեսլական ու **մտահորիզոն**, որոնցմէ զուրկ դարձած կ'ըլլայ ամէն հաւաքականութիւն,որ անգիտակից դարձած է եւ կը մնայիր **ապրած ժամանակի** քաղաքաիրաւագիտութեան յառաջընթացին եւ ընդհանուր ուղղութեան: Քաղաքաիրաւագիտութեան մէջ մեր յետամնացութեան հետեւանքով, մեծատաղանդ բանաստեղծ Գրիգոր Նարեկացին, Միսաք Մեծարեւնցն ու Ջահրատը (եւ անոր արժանաւոր հետեւորդ Վարդէրես Գարակէօզեանը...) տասնամեակներ վերջ միայն ընդունուեցան մեր պահպանողական հասարակութեան կողմէ, քանի որ **մեկուսապաշտ** էինք, եւ **բանտուած** մեր ազգային նեղիկ խոզակին մէջ, **կեթոյին** մէջ, եւ **բացուած չէինք** համայն մարդկութեան, աշխարհին:

Մինչդեռ՝ **հայապահպանումի** միակ ճիշդ ուղին, **համարկումն** էր **ընդելուզումի ճամբով**, որ մեզ հեռու կը պահէր օտար մշակոյթներուն մէջ **ծուլումէն: Ընդելուզումի ճամբով՝ համարկում** մեր գտնուած երկիրներու ժողովուրդներու կեանքի բոլոր բնագաւառներուն հետ, մշակութային **փոխադարձ հարստացում** մը տեղի կ'ունենայ, եւ մենք՝ ոչ միայն պահպանած կ'ըլլանք մեր մշակոյթը, այլ՝ զայն փոխանցած կ'ըլլանք հիւրընկալ ժողովուրդին, եւ մեր մշակոյթն ալ հարստացուցած: Համարկումը, ուրեմն, **ստեղծագործական** ուղի մըն է, եւ արդէն շերամն ալ չի կրնար **մետաքս ստեղծել**՝ եթէ դուրս չելլէ իր խոզակէն...: Մեկուսացումն ու կեթոյա-ցումը ծուլում է եւ մահ...:

Նարեկացին ոչ միայն իւրացուցած էր Հայ Թոնտրակեցիներու յեղափոխութեան սկզբունքային դրոյթները (ի դէպ՝ անոր հայրը Թոնտրակեցիներու առաջնորդներէն էր...), այլեւ՝ բացուած էր իր ժամանակի ոչ միայն համաշխարհային, այլեւ՝ արաբական բանաստեղծութեանց: Սակայն, անձնապէս՝ հեռու մնաց Թոնտրակեան յեղափոխութենէն, **փրկելու համար իր յեղափոխական գրականութիւնը հրկիզելու վտանգէն** Հայ Եկեղեցւոյ **էսթապլիշմենթին** կողմէ, որ արեան մէջ խեղդեց Թոնտրակեան յեղափոխութիւնը **եւ հրկիզեց** անոր ամբողջ **գրականութիւնը**: Եւ մենք, այսօր, կրնանք գիտնալ անոնց դրոյթները **միմիայն** զանոնք հալածող հայ եկեղեցական շարքերու **հակաԹոնտրակեան** թունալից գրութիւններուն մէջ, Թոնտրակեան գրականութենէն անոնց կատարած **մէջբերումներէն...** յատկապէս՝ Արիստակէս Լաստիվերտացիի գրութիւններէն: Նարեկացիի **յեղափոխական նորարարութիւնը** այն էր, որ ան **դուրս եկած էր** խաւար միջնադարի **դպրական** (scholastique) ուսմունքէն, եւ կը ներթողէր

մարդկայնական ուսմունք մը, որ իրմէ 4-5 դարեր վերջ, Եւրոպայի Վերածնունդէն (Renaissance) ծնալ՝ որպէս եկեղեցւոյ **բարենորոգում**, որ ծանօթ է Martin Luther-ի եւ Calvin-ի բարենորոգում որպէս, որ կոչուեցաւ՝ La Réforme, Reformation:

(Եւրոպական Renaissance-ի բոլոր հիմնական երեւոյթներուն 3-4 դար առաջ Հայաստանի – Անիի Թագաւորութեան – մէջ յայտնուած ըլլալուն շուրջ, տես՝ Ակադեմիկոս Վ. Տալոյեան, «Հայկական Ռենեսանս», Երեւան, 1962): Եւ Մեծարենց՝ ոչ միայն **դուրս եկաւ** զինք նախորդող բանաստեղծներու (բացի՝ Պետրոս Դուրեանէ) կաղապարներէն, այլեւ՝ մեր ազգային նեղիկ խոզակէն դէպի **համամարդկայինը**:

Կը բաւէ հոս մէջբերել իրմէ քանի մը տող միայն, ցոյց տալու համար անոր կատարած **նորարարութիւնը**, բանաստեղծութեան **ծելին** եւ **բովանդակութեան** մէջ:

Ձեռք.
Յուշիկ փախչող իրիկուան Ծիրանի լոյսն է զուարթ.
Ոսկի թելեր պըլլուած Խունկի թափշ մշուշին:
Մայրամուտի մը ամենախիտ նկարագրութիւնը, որ միաժամանակ կը շարժէ մեր բոլոր զգայարանքները եւ հոգիին լարերը: Տեսանելիքը՝ **Ծիրանի լոյսն**, հոտոտելիքը՝ **խունկի**, շօշափելիքը՝ **թափշ**, լսելիքը՝ **յուշիկ**, եւ անցնելու պահին յուզումը՝ **փախչող** արշալոյսի ուրախութիւնը. ծիրանի լոյսն է **զուարթ**, անորոշութեան պահը՝ **մշուշին...**:

Բովանդակութիւնը.
Ախ ըլլայի՛, ըլլայի՛, Գիւղի ճամբու մը վրան, զա՛մ ստորոտը լերան՝ Ուղեւորի ժամանման Սպասող հիւղն ըլլայի. Ու գգուանքիս կանչէի
Ուղեւորներն պարտասուն, Ու բարեւի մը փոխան՝ Հազար բարիք ես տայի. Գուր կրակին ճարճատուն, Հունձըը բերրի դաշտերուն, Բոլոր միդգերն աշունի, Ու մեղր, ու կաթ ու գինի:

Այս **գիւղը** եւ **ուղեւորները** հայկական ու հայեր չեն, այլ՝ **աշխարհն** է եւ **մարդ-կութիւնը**: Այս տողերուն մէջ արտա-յայտուող պարզ ու վճիտ համամարդկային եղբայրակցութեան վսեմագոյն ապրումը, այս տողերը կը դարձնեն համաշխարհ-ային գրականութեան գոհարներէն մէկը:

Իսկ Ջահրատի **նորարարութիւնը** նոյնպէս՝ ըստ **Ձեւի** եւ ըստ **Բովանդակութեան** է, արմատական յեղաշրջում մը, **յեղափոխութիւն մը՝ աւանդական** ծելերուն փոխարէն, ոչ վերամբարձ ու հանգաւոր, այլ **պարզ խօսակցական**, ու **խոհական** ոճ, եւ՝ **մարդկայնական** ու **գիտական** բովանդակութիւն, որ հասկնալի եւ դիւրըմբռնելի է բոլոր ժողովուրդներուն համար, ինչ լեզուի ալ թարգմանուին: Այդ իսկ պատճառով, անոր գործերը թարգմանուեցան մի քանի տասնեակ օտար լեզուներով...:

Այս երեք **խիզախ** նորարարները **ուշ**

ընդունուեցան մեր պահպանողական, յեղափոխական ոգիով **տկար** հասարակութեան կողմէ...:

Այսպիսի **նորարար** եւ խիզախ միտք մըն է Արմենակ Աբրահամեան այսօր՝ մեր հողա-յին դատի հետապնդումի եղանակին ու տեսլականին մէջ... տարբերելով՝ ցարդ մեր տեսած **աղաչող** «պահանջատէրներ»էն, եւ մեր հասարակութիւնը ցարդ անվարան կերպով չընդունեց անոր ուղին, տասնամեակ մը վերջ ալ:

Հիմա որ Արեւմտահայաստանը **սկսաւ շարժիլ** վերջապէս, Տարագիր Արեւմտահայութեան **գիտակից** տարրերը պարտին անվերապափորէն եւ անվարան **մասնակցիլ** Արեւմտեան Հայաստանի շարունակուող պետութեան յառաջիկայ **Դեկտեմբերին** կայացնելիք խորհրդարանական **երկրորդ** ընտրութեան, **ստանալով անոր քաղաքացիութիւնը**:

Եւ երբ՝ Արեւմտահայաստանի շարունակութիւնը եղող պետութիւնը յաջողի յառաջիկայ **Դեկտեմբերի** խորհրդարանական **երկրորդ** ընտրութիւններուն մասնակից դարձնել 20,000-էն աւելի մեծ թիւով արձանագրուած քաղաքացիներ՝ Տարագիր Արեւմտահայութեան **գիտակից** տարրեր-րուն ալ **մեծաթիւ աջակցութեամբ**, զօրա-ցնելու համար խորհրդարանի ներկայացուցչական հանգամանքը, այդպիսի հզօրացած խորհրդարանին վստահութեան քունէն ստացած **կառավարութիւնը**՝ կրնայ դիմել ՄԱԿ-ին, աւելի մեծ ինքնավստահութեամբ, ստանալու համար ՄԱԿ-ի դիտորդ անդամի ճանաչում, կամ առնուազն, ՄԱԿ-ը ճանչնայ Արեւմտահայութեան Ազգային Խորհուրդը, իբրեւ Արեւմտահայութեան իրաւական միակ լիազօր ներկայացուցիչը:

Եւ երբ՝ Արեւելահայաստանի մէջ, վերջնականապէս **արմատախիլ** ըլլայ **օլիգարխիկ** աւազակապետական **համակարգը**, եւ հոն հաստատուի **ազգային, ժողովրդահայրենասիրական համակարգ, որ տիրութիւն պիտի ընէ երկրին**, այդ պարագաներուն, Արեւելահայաստանի **Դ. Հանրապետութիւնը** եւ Արեւմտահայութեան Ազգային Խորհուրդը **միասնաբար** կրնան դիմել ՄԱԿ-ին, պահանջելով՝ **Միացեալ Հայաստանի** եւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան միջեւ միջազգային սահմաններուն պաշտօնական ճշդումն ու վերականգնումը՝ Ուիլսոնեան Իրաւարար Վճիռն հիման վրայ (որուն դարադարձն է 2020 թուի Նոյեմբեր 22-ը), երբ Թուրքիա պարտի ընդունիլ՝ **առանց առարկելու**, առնուազն **երմէնիստան Էլայէթի**-ի տարածքին **հայապատկանութիւնը**, զոր Օսմանեան պետութիւնը ընդունած է իր վարչական բաժանումի քարտէսներուն վրայ դարեր շարունակ, իսկ Թուրքիա շարունակողն է Օսմանեան պետութեան միջազգային իրաւական անձնաւորութեան, եւ արդէն՝ Թուրքիոյ նոր Սուլթանը՝ Էրտողան, անդադար կը կրկնէ թէ՛ ինք եւ Թուրքիան շառաւիղն են օսմանցիներուն եւ սելժուքներուն:

Պէտրոս 5 Օգոստոս 2018

Պետական փաստաթուղթեր

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ II

ՍԱՐԴՈՒ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱՑԻԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ, ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ (Մաս 2)

Յօդուած 34.

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիներէն ծնուած երեխան Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի է: Իւրաքանչիւր երեխայ, որու ծնողներէն մէկը Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի է, կամ ծնողներէն մէկը Արեւմտեան Հայաստանի հայ է (եւ կամ Ցեղասպանութենէն մազապուրծ եղածներու սերունդներէն է), ունի Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիութեան իրաւունքը: Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիութեան ձեռքբերման եւ դադարեցման կարգը սահմանուած է օրէնքով:

Ոչ ոք կրնայ զրկուիլ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիութենէն, ինչպէս նաեւ քաղաքացիութիւնը փոխելու իրաւունքէն:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիին կարելի չէ յանձնել օտարերկրեայ պետութեան՝ բացառութեամբ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան վաւերացուցած միջազգային պայմանագիրներով նախատեսուած պարագաներուն:

Երկքաղաքացիութիւն ունեցող անձերու իրաւունքները եւ պարտականութիւնները սահմանուած են օրէնքով:

Յօդուած 35.

Քաղաքացիներն ունին օրէնքով սահմանուած ընդհանուր հիմքերով հանրային ծառայութեան ընդունուելու իրաւունքը:

Հանրային ծառայութեան սկզբունքները եւ կազմակերպման կարգը սահմանուած է օրէնքով:

Յօդուած 36.

Իւրաքանչիւր ոք իրաւունք ունի իր հայեցողութեամբ տիրապետելու, օգտագործելու, տնօրինելու եւ կտակելու իր սեփականութիւնը: Սեփականութեան իրաւունքի իրականացումը պէտք չէ վնաս պատճառէ շրջակայ միջավայրին, խախտէ այլ անձանց, հանրութեան եւ պետութեան իրաւունքներն ու օրինական շահերը:

Ոչ ոքի կարելի է զրկել սեփականութենէն, բացառութեամբ դատական կարգով, օրէնքով նախատեսուած պարագաներուն:

Սեփականութեան օտարումը հասարակութեան եւ պետութեան կարիքներուն համար կրնայ կատարուիլ միայն բացառիկ գերակայ հանրային շահերու պարագային եւ օրէնքով սահմանուած կարգով նախնական համարժէք փոխհատուցմամբ: Հողի սեփականութեան իրաւունքէն չեն օգտուիր օտարերկրեայ քաղաքացիները եւ քաղաքացիութիւն չունեցող անձինք, բացառութեամբ օրէնքով նախատեսուած պարագաներուն:

Մտաւոր սեփականութիւնը պաշտպանուած է օրէնքով:

Յօդուած 37.

Պետութիւնը կը պաշտպանէ սպառողներու շահերը, կ'իրականացնէ օրէնքով նախատեսուած միջոցառումներ ապրանքներու, ծառայութիւններու եւ աշխատանքներու որակի վերահսկողութեան ուղղութեամբ:

Յօդուած 38.

Իւրաքանչիւր ոք աշխատանքի, աշխատանքի ազատ ընտրութեան, արդարացի ու նպաստաւոր աշխատանքային պայմաններու եւ գործազրկութիւնէն պաշտպանուելու իրաւունք ունի:

Յիւրաքանչիւր աշխատողն ունի արդարացի եւ օրէնքով սահմանուած նուազագոյնէն ոչ ցած աշխատավարձի, ինչպէս նաեւ անվտանգութեան ու հիգիենիայի պահանջները բաւարարող աշխատանքային պայմաններու իրաւունքը:

Աշխատողներն իրենց տնտեսական, հասարակական եւ աշխատանքային շահերու պաշտպանութեան նպատակով ունին գործադուլի իրաւունք, որու իրականացման կարգը եւ սահմանափակումները սահմանուած են օրէնքով:

Մինչեւ 16 տարեկան երեխաներուն մշտական աշխատանքի ընդունիլն արգիւտուած է:

Անոնց ժամանակաւոր աշխատանքի ընդունման կարգը եւ պայմանները սահմանուած են օրէնքով:

Հարկադիր աշխատանքը արգիւտուած է:

Յօդուած 39.

Իւրաքանչիւր ոք ունի հանգիստի իրաւունք: Առաւելագոյն աշխատաժամանակը, հանգստեան օրերը եւ ամենամեայ վճարուող արձակուրդի նուազագոյն տեւողութիւնը սահմանուած են օրէնքով:

Յօդուած 40.

Իւրաքանչիւր ոք ունի օրէնքով չարգիւտուած ձեռնարկատիրական գործունէութեամբ զբաղուելու իրաւունք:

Շուկայի մէջ մենաշնորհային կամ գերիշխող դիրքի չարաշահումը եւ անբարեխիղճ մրցակցութիւնը արգիւտուած է:

Մրցակցութեան սահմանափակումը, մենաշնորհի հնարաւոր տեսակները եւ անոնց թուաւորելի չափերը կրնան սահմանուիլ միայն օրէնքով, եթէ այդ անհրաժեշտ է հանրութեան շահերու պաշտպանութեան համար:

Յօդուած 41.

Իւրաքանչիւր ոք իրաւունք ունի ապրելու իր առողջութեան եւ բարեկեցութեան նպաստող շրջակայ միջավայրին մէջ, պարտաւոր է անձամբ եւ այլոց հետ համատեղ պահպանելու եւ բարելաւելու շրջակայ միջավայրը:

Պաշտօնատար անձինք պատասխանատւութիւն կը կրեն բնապահպանական տեղեկատւութիւնը թաքցնելու կամ անոր տրամադրումը մերժելու համար:

Յօդուած 42.

Իւրաքանչիւր ոք ունի իր եւ իր ընտանիքին համար բաւարար կենսամակարդակի, այդ շարքին բնակարանի, ինչպէս նաեւ կենսապայմաններու բարելաման իրաւունքը:

Պետութիւնն անհրաժեշտ միջոցներ կը ձեռնարկէ քաղաքացիներու այս իրաւունքը իրականացնելու համար:

Յօդուած 43.

Ընտանիքը հասարակութեան բնական ու հիմնական բջիջն է, եւ հասարակութեան ու պետութեան կողմէ պաշտպանուելու իրաւունք ունի:

Ամուսնական տարիքին հասած կինը եւ տղամարդը իրենց կամքի ազատ արտայայտութեամբ ունին ամուսնանալու եւ ընտանիք կազմելու իրաւունքը:

Ամուսնանալու պարագային, ամուսնութեան ընթացքին, ամուսնալուծուելու պարագային անոնք կ'օգտուին հաւասար իրաւունքներէ:

Մայրութեան հետ կապուած պատճառներով աշխատանքէն ազատելը արգիւտուած է:

Իւրաքանչիւր աշխատող կին յղիութեան եւ ծննդաբերութեան պարագային ունի վճարուող արձակուրդի եւ նոր ծնուած երեխայի խնամքի կամ երեխայի որդեգրման համար արձակուրդի իրաւունքը:

Պետական փաստաթուղթեր

Յօդուած 44.

Ծնողներն իրաւունք ունին եւ պարտաւոր են հոգ տանիլ իրենց երեխաներու դաստիարակութեան, առողջութեան, լիարժէք ու ներդաշնակ զարգացման եւ կրթութեան համար:

Ծնողական իրաւունքներէն զրկելը կամ ատոնց սահմանափակումը կրնայ կատարուիլ միայն դատարանի որոշմամբ օրէնքով սահմանուած կարգով եւ պարագաներուն:

Չափահաս աշխատունակ անձինք պարտաւոր են հոգ տանիլ իրենց անաշխատունակ եւ կարիքաւոր ծնողներուն:

Յօդուած 45.

Իւրաքանչիւր ոք ունի ծերութեան, հաշմանդամութեան, հիւանդութեան, կերակրողին կորսնցնելու, գործազրկութեան եւ օրէնքով նախատեսուած այլ պարագաներուն հասարակական ապահովութեան իրաւունքը: Հասարակական ապահովութեան ծաւալն ու ձեւերը սահմանուած են օրէնքով:

Յօդուած 46.

Իւրաքանչիւր ոք ունի օրէնքով սահմանուած եղանակներով բժշկական օգնութեան, եւ սպասարկում ստանալու իրաւունքը:

Իւրաքանչիւր ոք ունի անվճար հիմնական բժշկական ծառայութիւններ ստանալու իրաւունքը: Ատոնց ցանկը եւ մատուցման կարգը սահմանուած են օրէնքով:

Յօդուած 47.

Իւրաքանչիւր ոք ունի կրթութեան իրաւունքը:

Հիմնական ընդհանուր կրթութիւնը պարտադիր է, բացառութեամբ օրէնքով նախատեսուած պարագաներու: Օրէնքով կրնայ սահմանուիլ պարտադիր կրթութեան աւելի բարձր մակարդակ:

Երկրորդական վարժարանի կրթութիւնը պետական ուսումնական հաստատութիւններուն մէջ անվճար է:

Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ինքնավարութեան սկզբունքները կ'որոշուին օրէնքով:

Ուսումնական հաստատութիւններու ստեղծման եւ գործունէութեան կարգը սահմանուած է օրէնքով:

Իւրաքանչիւր քաղաքացի ունի մրցոյթային հիմքերով անվճար պետական բարձրագոյն եւ այլ մասնագիտական կրթական հաստատութիւններու մէջ ուսում ստանալու իրաւունքը օրէնքով սահմանուած կարգով: Պետութիւնն օրէնքով նախատեսուած պարագաներուն եւ կարգով ֆինանսական եւ այլ աջակցութիւն կը ցուցաբերէ բարձրագոյն եւ այլ մասնագիտական կրթական ծրագիրներ իրականացնող ուսումնական հաստատութիւններուն, եւ այնտեղ ուսանել:

Յօդուած 48.

Իւրաքանչիւր ոք ունի գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ արդիւնաբերական ստեղծագործութեան ազատութեան իրաւունքը, գիտութեան նուաճումներէն օգտուելու եւ հասարակութեան մշակութային կեանքին մասնակցելու իրաւունքը:

Յօդուած 49.

Իւրաքանչիւր ոք ունի իր ազգային եւ ծագումնաբանական ինքնութիւնը պահպանելու իրաւունքը:

Ազգային փոքրամասնութիւններուն պատկանող անձինք ունին իրենց աւանդութիւններու, կրօնի, լեզուի եւ մշակոյթի պահպանման ու զարգացման իրաւունքը:

Յօդուած 50.

Սահմանադրութեամբ ամրագրուած մարդու եւ քաղաքացիի հիմնական իրաւունքներն ու ազատութիւնները չեն բացառեր օրէնքներով եւ միջազգային պայմանագիրներով սահմանուած այլ իրաւունքներն ու ազատութիւնները:

Իւրաքանչիւր ոք ազատ է կատարելու այն ինչն արգիւտուած չէ օրէնքով, եւ չի խախտեր այլոց իրաւունքներն ու ազատութիւնները: Ոչ ոք կրնայ կրել պարտականութիւններ, որոնք սահմանուած չեն օրէնքով:

Անձի իրաւական վիճակը վատթարացնող օրէնքները եւ այլ իրաւական որոշումները յետադարձ ոյժ չունին:

Անձի իրաւական վիճակը բարելաւող, անոր պատասխանա-

տուութիւնը վերացնող կամ մեղմացնող իրաւական որոշումները յետադարձ ոյժ ունին, եթէ այն նախատեսուած է այդ որոշումներով:

Յօդուած 51.

Մարդու եւ քաղաքացիի հիմնական իրաւունքները եւ ազատութիւնները կը տարածուին նաեւ իրաւաբանական անձանց վրայ այնքանով որքանով այդ իրաւունքներն ու ազատութիւնները իրենց էութեամբ կիրարկելի են անոնց նկատմամբ:

Յօդուած 52.

Մարդու եւ քաղաքացիի հիմնական իրաւունքներն ու ազատութիւնները ամրագրուած Սահմանադրութեան յօդուածներով, կրնան սահմանափակուիլ միայն օրէնքով, եթէ այդ անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակութեան մէջ պետական անվտանգութեան, հասարակական կարգի պահպանման, յանցագործութիւններու կանխման, հանրութեան առողջութեան ու բարոյականութեան, այլոց սահմանադրական իրաւունքներու եւ ազատութիւններու, պատուի եւ բարի համբաւի պաշտպանութեան համար:

Մարդու եւ քաղաքացիի հիմնական իրաւունքներու եւ ազատութիւններու սահմանափակումները չեն կրնար գերազանցել Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան միջազգային պարտաւորութիւններով սահմանուած շրջանակները:

Յօդուած 53.

Մարդու եւ քաղաքացիի առանձին հիմնական իրաւունքներն ու ազատութիւնները բացառութեամբ Սահմանադրութեան յօդուածներով նշուածներուն, կրնան օրէնքով սահմանուած կարգով ժամանակաւորապէս սահմանափակուիլ ռազմական կամ արտակարգ դրութեան ժամանակ, արտակարգ իրավիճակներու մէջ պարտաւորութիւններէն շեղուելու վերաբերեալ ստանձնած մեր միջազգային պարտաւորութիւններու շրջանակներուն մէջ:

Յօդուած 54.

Իւրաքանչիւր ոք պարտաւոր է օրէնքով սահմանուած կարգով եւ չափով մուծել հարկերը, տուրքերը եւ կատարել պարտադիր այլ վճարումները:

Յօդուած 55.

Իւրաքանչիւր քաղաքացի պարտաւոր է օրէնքով սահմանուած կարգով մասնակցելու Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտպանութեան:

Յօդուած 56.

Իւրաքանչիւր ոք պարտաւոր է պահպանել Սահմանադրութիւնը եւ օրէնքները, յարգել այլոց իրաւունքները, ազատութիւնները եւ արժանապատուութիւնը:

Արգիւտուած է իրաւունքներու եւ ազատութիւններու օգտագործումը սահմանադրական կարգը բռնի տապալելու, ազգային, ցեղային, կրօնական ատելութիւն բորբոքելու, բռնութիւն կամ պատերազմ քարոզելու նպատակով:

Յօդուած 57.

Տնտեսական, ընկերային եւ մշակութային ոլորտներէն ներս պետութեան հիմնական խնդիրներն են.

-պաշտպանել եւ հովանաւորել ընտանիքը, մայրութիւնը եւ մանկութիւնը,

-նպաստել բնակչութեան զբաղուածութեանն ու աշխատանքի պայմաններու բարելաւման,

-խթանել բնակարանային շինարարութիւնը, նպաստել իւրաքանչիւր քաղաքացիի բնակարանային պայմաններու բարելաւման,

-իրականացնել բնակչութեան առողջութեան պահպանման ծրագիրներ, նպաստել արդիւնաւէտ եւ մատչելի բժշկական սպասարկման պայմաններու ստեղծման,

-նպաստել երիտասարդութեան մասնակցութեան երկրի քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային կեանքին,

-խթանել մարմնամարզութեան եւ սպորտի զարգացումը, - իրականացնել հաշմանդամութեան կանխարգելման եւ բուժման ծրագիրներ, խթանել հաշմանդամներու մասնակցութիւնը հասարակական կեանքին,
-նպաստել անվճար բարձրագոյն եւ այլ մասնագիտական կրթութեան զարգացման,
-նպաստել գիտութեան եւ մշակոյթի զարգացման,
-իրականացնել ներկայ ու ապագայ սերունդներու բնապահպանական անվտանգութիւնն ապահովող քաղաքականութիւն,
-նպաստել ազգային եւ համամարդկային արժէքներուն իւրաքանչիւրի ազատ հաղորդակցման,
-ապահովել տարեց մարդկանց արժանապատիւ կենսամակարդակը:
Պետութիւնը պարտաւոր է իր հնարաւորութիւններու շրջանակներուն մէջ միջոցներ ձեռնարկել սոյն յօդուածով ամրագրուած խնդիրներու իրականացման համար:

ԳԼՈՒԽ III

ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

(Քաղաքացիական ապահովութեան, հողային կանոնադրութեան եւ առողջապահութեան համակարգը)

Բնական հարստութիւններ

Յօդուած 58.

Պետութիւնը պատասխանատւութիւն կը կրէ պահպանելու եւ խնայողաբար օգտագործելու երկրի հողը, ընդերքը, անտառները, օդը, ջուրը, լիճերը, գետերը եւ առափնեայ ջուրերը, այլ բնական հարստութիւնները, այդ ամէնը նաեւ անաղարտ ձեւով փոխանցելու համար ապագայ սերունդներուն:

Յօդուած 59.

Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները իրաւունք ունին մասնաւորապէս պահպանելու եւ ամրապնդելու հոգեւոր եւ նիւթական այն կապերը, որոնք գիւրեմք կը միաւորեն իրենց երկրին, հողին, գետերուն, առափնեայ ջուրերուն, աղբիւրներուն, եւ այլ բնական հարստութիւններուն, զորս ունին իրենք կամ կ'իրացնեն եւ կ'օգտագործեն աւանդաբար: Անոնք իրաւունք ունին նաեւ այս առնչութեամբ պատասխանատւութիւն ստանձնելու ապագայ սերունդներուն համար:

Յօդուած 60.

Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները իրաւունք ունին տէրն ըլլալու, արժէւորելու, ստանձնելու եւ գործածելու իրենց երկիրն ու հողերը, այսինքն իրենց շրջապատի ամբողջականութիւնը, ներառեալ հողերը, օդը, ջուրը, գետերն ու աղբիւրները, բոյսերը եւ կենդանական աշխարհը, եւ այլ բնական պաշարները, որոնք իրենք ունին եւ որոնք կ'իրացնեն եւ կ'օգտագործեն աւանդաբար:

Անոնք մանաւանդ իրաւունք ունին ամբողջովին ճանչնալու իրենց օրէնքները, աւանդութիւններն ու սովորութիւնները, իրենց հողային կանոնադրութիւնը, իրենց բնական պաշարներու շահագործման եւ տնտեսվարման հաստատութիւնները, ինչպէս եւ իրաւունք ունին Պետութեան կողմէ ազդու պաշտպանական միջոցներու դիմելու ընդդէմ նշեալ իրաւունքներուն բռնացող որեւէ միջամտութեան, ձեւափոխման, սահմանափակման կամ կիրառման որեւէ խոչընդոտին:

Յօդուած 61.

Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները իրաւունք ունին վերատիրանալու իրենց երկրին, հողերուն եւ բնական պաշարներուն զորս ունին եւ կ'իրացնեն կամ կը շահագործեն աւանդաբար:

Յօդուած 62.

Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները իրաւունք ունին պահպանելու, վերականգնելու եւ պաշտպանելու իրենց շրջապատը իր ամբողջականութեամբ իրենց երկրի, հողերու եւ բնական պաշարներու գործածման եւ մշակման կարողականութեամբ, ինչպէս նաեւ Պետութեան օժանդակութեան՝ այս առնչութեամբ միջազգային գործակցութեան ներդրումով:

Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները եւ Պետութիւնը պէտք է ջանան, որ վտանգաւոր ո՛չ մէկ նիւթ պահուի կամ թափուի Արեւմտեան Հայաստանի հողերուն վրայ:

Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները եւ Պետութիւնը պէտք է նաեւ ձեռնամուխ ըլլան այնպիսի միջոցներու կիրառման, որոնք կը պարտադրեն ապահովելու հսկողութիւնը՝ կանխարգիւելու համար բժշկական խնամքի ծրագիրները այս նիւթերէն վնասուած Արեւմտեան Հայաստանի հայերուն համար:

Յօդուած 63.

Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները իրաւունք ունին մշակութային եւ մտաւոր հարստութեան լիիրաւ սեփականութեան ճանաչման, ինչպէս եւ ունին իրաւունք ապահովագրելու եւ պաշտպանելու զանոնք:

Յօդուած 64.

Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները իրաւունք ունին մասնաւորապէս միջոցներ ստանալու, որոնցմով կարելի կ'ըլլայ հսկել, զարգացնել եւ պաշտպանել իրենց գիտութիւնը, արհեստագիտութիւնը եւ իրենց մշակոյթի արտայայտութիւնները, ներառեալ իրենց մարդկային ներուժն ու ժառանգած այլ կարողութիւնները, իրենց սերմերը, իրենց դեղագիրքը, իրենց բուսականութեան եւ կենդանական աշխարհի յատկութիւնները, իրենց անգիր աւանդութիւնները, իրենց գրականութիւնը, իրենց կերպարուեստը եւ տիպարները, իրենց տեսողական արուեստը եւ իրենց թատերարուեստը:

Յօդուած 65.

Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները իրաւունք ունին սահմանելու նախապատւութիւններ, եւ մշակելու ռազմավարութիւններ՝ արժեւորելու համար իրենց երկիրը, հողերը եւ այլ բնական պաշարները:

Անոնք մանաւանդ իրաւունք ունին պահանջելու, որ Պետութիւնը ընդառաջ երթայ իրենց հաւանութեամբ արտայայտուած ազատօրէն եւ պատճառի լիիրաւ գիտակցութեամբ, նախքան վաւերացնելը այն բոլոր ծրագիրներուն, որոնք կրնան ազդեցութիւն ունենալ իրենց երկրին, հողերուն եւ այլ բնական պաշարներուն վրայ, մանաւանդ անոնք, որոնք կը վերաբերին հանքանիւթերու, ջուրի պաշարներու կամ բոլոր այլ պաշարներու արժեւորման, օգտագործման եւ շահագործման:

Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիներուն համաձայնութեամբ՝ անոնց պէտք է յատկացուի վնասուց պատշաճ եւ արդարացի հատուցում, մեղմելու համար նման գործողութիւններու եւ միջոցներու աղետալի հետեւանքները, բնապահպանական, տնտեսական, ընկերային, մշակութային կամ հոգեւոր մակարդակներու վրայ:

Գլուխ VI -ը կը իրապարակուի հաջորդ թիւով:



Շաբաթ, 01 Սեպտեմբեր 2018 - Թիւ 3

Հրատարակչութիւն՝

Արեւմտեան Հայաստանի
Ոստմնասիրութիւններու Կեդրոնի

Հետադարձ կապ
mfa@warmeniagov.com